

Галина Кізілова, Ольга Шулько

МИСТЕЦТВО

3

Подорожуй неймовірним світом мистецтва крізь простір і час разом з Артиком!

Винаходи та мистецькі
техніки давнини

Самобутнє і неповторне
українське мистецтво

Мистецтво пластики, співу, гри

Мистецтво пошуку нового

Мистецтво визнаних
майстрів

Мистецтво бачити красу

ДЕРЖАВНИЙ ГІМН УКРАЇНИ

Музика Михайла Вербицького

Слова Павла Чубинського

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці,
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

Галина Кізілова, Ольга Шулько

МИСТЕЦТВО

Підручник інтегрованого курсу для 3 класу
закладів загальної середньої освіти

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Тернопіль
Астон
2020

УДК 7.01(075.2)

К38

**Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 21.02.2020 № 271)**

Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено.

Кізілова Г. О., Шулько О. А.

К38 Мистецтво: Підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти / Г. О. Кізілова, О. А. Шулько. — Тернопіль : Астон, 2020. — 152 с. : іл.

ISBN 978-966-308-777-1

У підручнику подано навчальний матеріал, передбачений Типовою освітньою програмою для закладів загальної середньої освіти розробленою під керівництвом Р. Б. Шияна.

Видання містить навчальний матеріал та розвивальні завдання, спрямовані на досягнення очікуваних результатів навчання за змістовими лініями мистецької освітньої галузі згідно з проєктом нового Державного стандарту початкової загальної освіти. Матеріал підручника дібрано з метою формування та розвитку загальнокультурної компетентності та предметних компетентностей з музичного та образотворчого мистецтва.

УДК 7.01(075.2)

Умовні позначення (Артики і Артусі)

Зверни увагу

Послухай

Заспівай

Виконай

Роздивись і проаналізуй

Дай відповідь

Разом цікавіше

Інтернет-підтримка

Аудіоматеріали до розучуваних пісень та творів для сприймання можна завантажити із сайту видавництва

ISBN 978-966-308-777-1

© Кізілова Г. О., Шулько О. А., 2020
© ТзОВ «Видавництво Астон», 2020

Дорогі третьокласники і третьокласниці!

Попереду навчальний рік, сповнений досягнень, перемог і здобутків. Світ мистецтва щороку розкриває перед вами нові горизонти, і кожен ваш крок у цьому чарівному світі може приносити вам радість. Шукайте натхнення у природі, у традиціях рідного краю, у спілкуванні з цікавими людьми і творами мистецтва. Насолоджуйтесь барвами, звуками і створюйте красу власними руками. Творіть зростаючи!

З М І С Т

Мистецтво і я

1. Я расту.....	4
2. Мої мрії.....	8
3. Нумо миритися!.....	12
4. Гуртом цікавіше.....	16
5. Радість дружби.....	20
6. У барвах осені.....	24
7. Україна в мені.....	28
8. Давай пригадаємо.....	32

Мистецтво і довкілля

9. Диво казки.....	36
10. Мій домашній улюбленець.....	40
11. Життя у краплині.....	44
12. Подих вітру.....	48
13. Оновлення в житті і мистецтві.....	52
14. Краса природи.....	56
15. Я люблю допомагати.....	60
16. Радіємо канікулам.....	64

Мистецтво у технологіях

17. Історія винаходу.....	68
18. Творчі професії.....	72

19. Грація і пластика.....	76
20. Новаторство в мистецтві.....	80
21. Інструменти в творчості.....	84
22. Магія ночі.....	88
23. Дизайн і соцмережі.....	92
24. Чудеса кіноматографа.....	96
25. Підбиваємо підсумки.....	100

Безмежний світ мистецтва

26. Театральні таємниці.....	104
27. Дзвінка весна.....	108
28. Новизна у мистецтві.....	112
29. У барвах Великодня.....	116
30. Вчимося в інших.....	120
31. Українці в світі.....	124
32. Незвичайний погляд на мистецтво.....	128
33. У променях сонця.....	132
34. Архітектура — це застигла музика.....	136
35. Літо на порозі.....	140
Мої емоції та почуття.....	144
Нотний додаток.....	145

1. Я расту

Привіт, третьокласники і третьокласниці! Ви добре відпочили на канікулах, підрости та подорослішали. У третьому класі на вас чекають нові музичні твори та цікаві завдання.

Пригадайте **правила співу**.

Співаючи, потрібно стояти або сидіти прямо.

Розучувати пісню краще сидячи. За правильної постави створюються умови для вільного дихання. Співати потрібно без напруження, передаючи власні почуття.

Такий спів дарує задоволення і тобі, і слухачам.

Глибоко вдихни повітря через ніс
і стисни кулачки,
видихни з шумом і розкрий долоньки.

Уяви себе композитором/композиторкою. Вигадай свою мелодію до вірша і проспівай її.

*Вранці ми йдемо до школи,
Не сумуємо ніколи.
Залюбки читаємо,
Весело співаємо.*

Здрастуй, рідна школо!

Музика А. Олєйнікової; слова Н. Іванової

1. У садочках на деревах
Яблука достигли,
Серпень їм червоні щічки
Пензлем змалював.
Влітку ми відпочивали,
Бавилися в ігри,
А шкільний співучий дзвоник
Вже на нас чекав.

Приспів:

Проминуло літо враз,
Зустрічає школа нас,
Ціле море квітів,
Сонце у блакиті.
Дзвоник заспіва пісень
У такий чудовий день,
Поруч друзів коло —
Здрастуй, рідна школо!

2. Наша вчителька обійми
Розкрива, як мати,
Посміхаються завзято
Всі книжки до нас.
Разом з друзями науки
Будемо вивчати,
Знову ми одна родина —
Знову дружний клас!

Приспів.

Як, на твою думку, потрібно виконати пісню, щоб передати її зміст та покращити свій настрій?

Пригадай правила слухання музики.
Обери потрібні слова.

вдумливо, неуважно, зосереджено, спокійно

Композитор пише твори, змальовуючи картини природи, висловлює почуття та настрій музичними звуками, застосовує засоби музичної виразності.

Послухай твір українського композитора *Миколи Лисенка* «Елегія» і скажи, який настрій передав автор. Чому ти так вважаєш? На якому інструменті виконується твір?

Елєгія — це вокальний чи інструментальний твір задумливого, сумного характеру.

1. Я расту

І знову осінь — барвиста, непередбачувана, вітряна. Артик упевнений, що одними з твоїх улюблених уроків є уроки мистецтва. Твої вмілі руки, спостережливе око і допитливий розум уже не раз допомогли тобі створити чимало прекрасних робіт. Ти ростеш і з кожним роком відчуваєшся впевненіше.

*Що з попереднього року запам'яталося тобі найбільше?
Кого з художників ти можеш пригадати?*

Назви терміни, які звучали на уроках мистецтва.

Стало прохолодно, і Атик закутався в незвичайний плед. Випиши на окремий аркуш літери, пропущені у словах, і склади з них слово. Це слово позначає те, що ти будеш робити на уроках мистецтва.

Сьогодні ти працюватимеш у техніці **графіки**. Цей вид образотворчого мистецтва виявляє себе через лінії, плями і крапки.

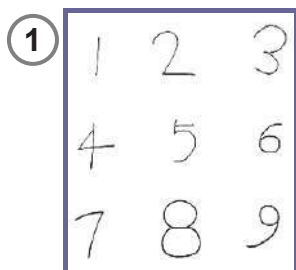
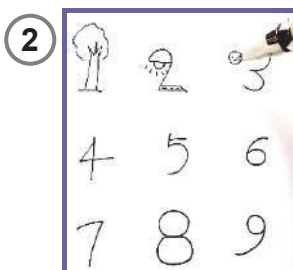
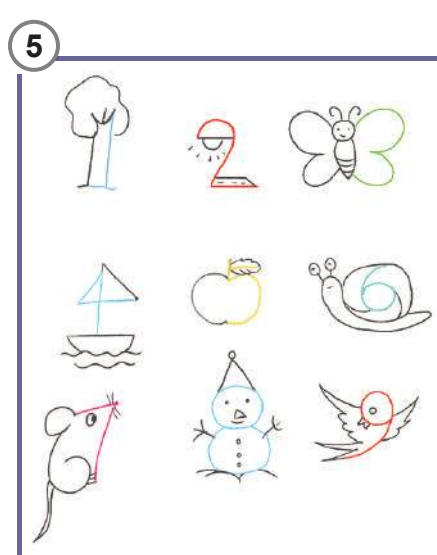
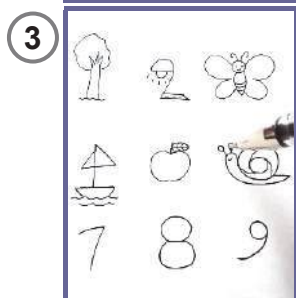
Знайди цифри, заховані в картинках.

Щойно тобі вдалося знайти цифри, а тепер давай заховаємо їх.

Зобрази на аркуші цифри від 1 до 9. Подумай, елементами яких відомих тобі предметів могли би стати зображені тобою цифри. Вмикай уяву, домальовуй потрібні деталі — і результат приємно здивує тебе!

У світі мистецтва можливо все! Зростає у своїй майстерності, і нехай твоя багата уява стане першою помічницею у творчості.

2. Мої мрії

Ти добре знаєш: щоб досягати успіхів у сучасному світі, потрібно здобувати знання. Також важливо розвивати риси характеру, необхідні для розвитку успішної людини. Мистецтво неабияк допомагає легко та швидко цього навчитися.

Розглянь малюнки і скажи, як кожна дитина себе презентує.

Насамперед потрібно правильно поставити собі мету. Мріяти — це так чудово! Артику й Артусі дуже цікаво почути, про що ти мрієш. Розкажи.

Треба мріяти завжди

Музика О. Янушкевич; слова Н. Погребняк

Хай на вулиці мороз чи дощі,
Треба, щоб тепло було у душі, —
І тоді в похмурі дні, сірі дні
Ми співаємо пісні, ось такі пісні.

Приспів:

Треба мріяти завжди: в час удачі, в час біди,
Треба мріяти завжди, треба мріяти завжди.
Треба мріяти завжди — і відступлять холоди,
Оживуть ліси, сади, треба мріяти завжди.

Хоч невдачі є у нас на путі,
Щастя більше в сотні раз у житті,
Лиш надію золоту не втрачай,
З нами пісню цю співай, то співай, то співай.

Приспів.

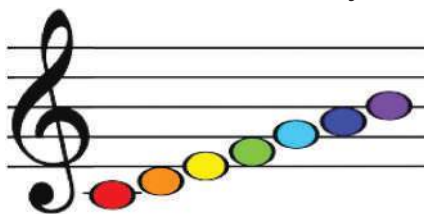

Заспівай з рухами. Скористайся «Танцювальною абеткою».

Пригадай, що ти пам'ятаєш про знаки, якими записують висоту музичного звука.

Де розташовані ноти?

Що записують на початку нотного стану? Проспівай ноти.

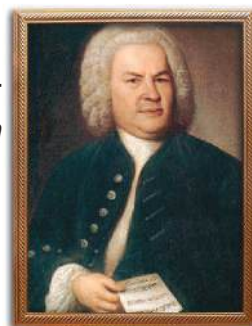

Гра «Заспіваймо в парі»

Співай з другом/подругою звукоряд по черзі, «ланцюжком» відтворюючи звуки.

Послухай токату «Ре мінор» німецького композитора *Йоганна Себастьяна Баха* й ознайомся зі звучанням органа.

Який характер твору?

Бах з дитинства мріяв стати відомим музикантом, багато вчився та працював, і його

мрія здійснилася. Він став всесвітньо відомим композитором.

Найбільший з усіх музичних інструментів — **орган**. Гру на органі здійснюють за участю обох рук та ніг органіста.

Переважна більшість органів розташована в церквах, концертних залах, музичних навчальних закладах.

Пам'ятай, мрії збуваються! Потрібно завжди вірити в це!

2. Мої мрії

Наші мрії окрилюють нас і змушують рухатися вперед.

Найкрасивіші речі у світі, які викликають захоплення і дарують натхнення, були створені мрійниками.

Роздивися твори художника *Віктора Нізовцева*.

Які емоції викликають у тебе ці картини? Чи впливає на позитивне сприйняття творів злагожденість «роботи» героїв? Вигадай назви до картин.

Мабуть, таким же мрійником є юний, але вже відомий і успішний британський художник *Кірон Вільямс*. Його картини зачаровують свіжістю кольорів і довершеністю композиції. Секретом його успіху є щоденна творчість і віра у власні сили.

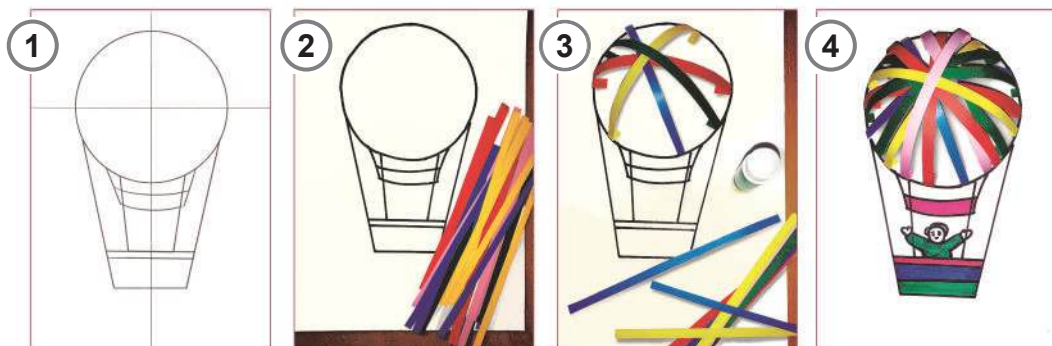

Мрії можуть бути такими ж легкими і невагомими, якою здається нам повітряна куля. Сьогодні створимо повітряну кулю за допомогою кольорового паперу, клею, фломастерів і фарб. Роздивися, з яких частин вона складається.

За допомогою тонких смужок кольорового паперу, приклеєних у певний спосіб згідно із взірцем, ти отримаєш напівоб'ємне зображення.

За бажанням зобрази в кошику себе і додай кілька хмаринок.

Нехай твої мрії допомагають тобі у творчості. Цікався доробками і досягненнями своїх однолітків. Обмін ідеями збагатить твою творчість.

3. Нумо миритися!

Звичайно, тобі хочеться бути успішним, мати багато друзів, цікаво проводити з ними вільний час. На жаль, часто трапля-

ються непорозуміння та конфлікти. Музика допомагає знайти варіанти поведінки в таких ситуаціях. Співати пісні, грати в ігри, танцювати під улюблені ритми, ділитися враженнями від прослуханої музики — дієвий спосіб порозумітися.

Пригадай, що ти знаєш про тривалість нот і пауз.

ціла	половинна	четвертна	восьма

Ти вже знаєш, що музичні звуки мають певну висоту та тривалість. Проплескай ритмічний малюнок.

Ще раз проплескай, промовляючи:

Дзень-дзелень, дзень-дзелень!

Любі друзі, добрий день!

Утворіть три команди. Перша — простукує, друга — промовляє, третя — створює супровід дзвіночками.

Чи отримуєш ти задоволення від спільної роботи?

Кращі друзі

Музика і слова Н. Май

Помірно

2. Ми удвох по вулиці йдемо
І в калюжах зовсім бредемо.
Мокрі ноги — не біда,
що у чоботах вода, 2 р.
Ми удвох по вулиці йдемо.
3. Ми удвох обідемо цілий світ,
Разом в космос підемо в політ,
Кращі друзі на землі і нічого, що малі, 2 р.
Ми найкращі друзі на землі.
Які стосунки у героїв пісні?

3 яким настроєм хочеться виконувати її?

Пригадай, пісні без приспіву —
це одночастинна музична форма.

Німецький композитор *Людвіг ван Бетховен* присвятив своїй подрузі чудову п'єсу, яку так і назвав — «Елізі».
Послухай твір і скажи, які почуття передав автор. Коли тобі хочеться слухати таку музику?

Пам'ятай! Працюючи в команді, можна отримати більше можливостей для творчості, ніж поодинці.

3. Нумо миритися!

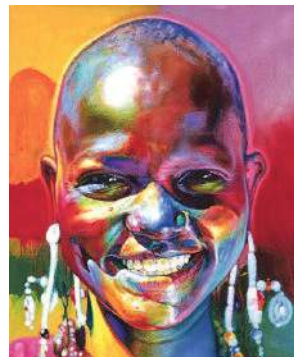
Скільки прикрощів нам завдають сварки і конфлікти! Скільки чудових справ не було завершено через невміння знайти спільну мову! Часто причиною цього є наші емоції, які ми не змогли опанувати. Проте в такому жанрі, як **портрет**, саме зображення емоцій і настрою робить твори виразними і цікавими.

Іванна Басевич.
«Плач»

Густав Курбе.
«Відчай»

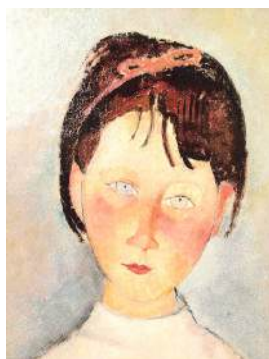
Стівен Беннет.
«Усмішка»

У цих творах художники майстерно передали сум, відчай і радість.

Роздивися уважно фон, на якому зображені обличчя, і скажи, як він допомагає передати стан героїв. Зверни увагу на положення рук.

Художник вивчає анатомію (зокрема м'язи обличчя), мову жестів, добирає відповідні кольори для того, щоб глядач зрозумів і сприйняв його задум у портреті. Ці знання й уміння стали у пригоді знаому італійському митцеві Амадео Модільяні під час створення картини «Дівчинка в синьому». Роздивися її фрагмент.

Ось план, за яким можна охарактеризувати цей твір.

Автор: Амадео Модільяні.

Назва: «Дівчинка в синьому».

Вид мистецтва: живопис.

Жанр: портрет.

Техніка: олійний живопис.

Формат: вертикальний.

Колорит: холодний.

Що зображено: дівчинка приблизно 7 років, стоїть у куті кімнати.

Загальне враження стриманості та спокою. Дівчинка має вигляд збентеженої та сором'язливої.

Артик пропонує тобі цікаву гру: разом з другом/подругою показуйте одне одному по черзі різні емоції і вгадуйте їх. Це повинно допомогти тобі впоратися з важливим завданням — намалювати емоційний портрет друга/подруги. Виконай кілька швидких ескізів олівцем чи ручкою, зосереджуючи увагу на передаванні емоційного стану.

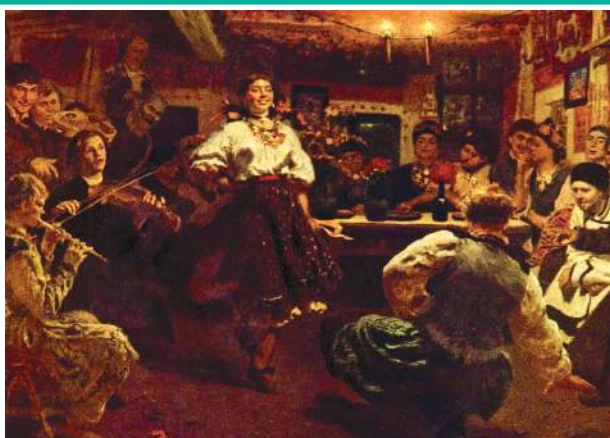

Проаналізуй, які з емоцій тобі вдалося передати найкраще.

Кожен із нас цікавий по-своєму. Опановуй мистецтво передавання емоцій у портреті та роби свої малюнки неповторними.

4. Гуртом цікавіше

В українців був звичай — вирішувати важливі справи та виконувати роботи спільно, громадою. Після завершення роботи пригощалися і, звичайно, співали, танцювали, жартували, грали на різних інструментах. Про бажання працювати разом свідчить чимало приказок, прислів'їв та народних пісень.

Ілля Рєпін. «Вечорниці»

Проспівай прислів'я і приказки своєю мелодією.

Гуртом і каша краще їсться.

В гурті й пісня в лад іде.

Гурту і вовк не страшний.

Добре тим живеться, де гуртом сіється і жнеться.

Яка з наведених приказок є назвою оповідання Анатолія Григорюка, котре вивчають на уроках літературного читання?

Ти вже знаєш багато українських народних інструментів та їхнє звучання. Артик пропонує тобі розглянути малюнки і назвати інструменти.

Є давні музичні інструменти, які нечасто можна почути.

Козу (дуду) виготовляють зі шкіри кози або теляти. Раніше її використовували пастухи, а також на ній грали козаки-запорожці.

Бугай — старовинний музичний інструмент. У центрі діжки прикріпляли пучок конячого волосся, за який смикав музикант зволоженими у квасі руками. Так виникав звук, схожий на ревіння бика.

Послухай, як звучить музика, виконана на козі.

Вийшли в поле косарі

Українська народна пісня

Не швидко

Ви - йшли в по - ле ко - са - рі, ко - сять ран - ком на зо - рі...

Гей, ну - те, ко - са - рі, бо не - ра - но по - ча - ли,
хоч не - ра - но по - ча - ли, так ба - га - то у - тя - ли!

2. До обіду покосили,
Гострі коси потупили.

Приспів.

3. По обіді спочивали,
Гострі коси поклепали.

Приспів.

4. Увечері холодком
Клали копички рядком.

Приспів.

5. А в стоги як пометаєм,
То добряче погуляєм!

Приспів.

Заспівайте в «ролях»: рядки, записані зеленим кольором, — дівчата, чорним — хлопці, а приспів — разом.

А як у ваших ролинах ставляться до народних пісень?
Чи збираєтеся ви разом? Про що любите співати?

4. Гуртом цікавіше

Усім нам давно відомо, що гуртом і роботу краще виконувати, і проблеми можна швидше вирішити. Усі люди різні, але коли їм вдається об'єднатися, вони здатні робити дивовижні речі. Зображати групу людей складно, адже потрібно показати різницю у віці, зрості, статури, характерах тощо. Розглянь тему колективного в живописі та скульптурі.

Олександр Таратинов. «Зодчі»

Ян де Брай. «Правителі гільдії Святого Луки»

Подумай, якими є переваги спільної праці. Наведи приклади такої праці. Чи доводилося тобі працювати в команді?

Ігри є чудовим взірцем командної роботи. Вони захоплюють нас і допомагають розкрити наші таланти. Перші іграшки були зроблені з глини, лози, дерева. Майстри виготовляли речі для вживання в побуті, а із залишків — те, що дарувало радість дітям: коників, візки, іграшкові меблі, свищики і невеликі фігурки людей, тварин.

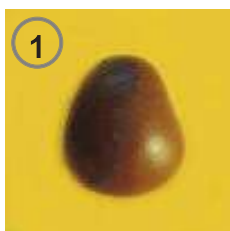
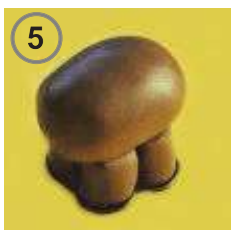

У Прикарпатті роблять дивовижні іграшки із сиру у вигляді кіз, овець, оленів, коників.

Артик пропонує тобі сьогодні зліпити коника — доброго працювитого друга. Роздивися форму тіла, ніг, голови зразків цієї народної іграшки.

Обери свій варіант іграшки: вужчу мордочку і довші ноги для народного чи круглішу мордочку і коротші ноги для сучасного мультиплікаційного варіанта іграшки.

Не забудь оздобити свого коника. Сміливо прикрашай тіло і голову коня крапочками, смугами, квіточками або виготов для нього «збрую».

Історія знає безліч прикладів творчих об'єднань. Учись працювати в команді й отримуй переваги від такої роботи.

5. Радість дружби

Звичайно, добре бути в колективі, де цінують дружбу та взаємодопомогу. Твої однокласники та однокласниці різні за характером, звичками, національністю. Але об'єднують усіх спільні справи та розваги.

Заняття музикою посилює почуття дружби і доброти. На уроках ти співаєш, береш участь у колективних музичних іграх, взаємодієш у парах, у групах, танцюєш. Це чудова робота в команді.

Не будь осторонь, коли когось ображають. Частіше усміхайся. Бо дружба — найбільший скарб.

Гра «Мімічний тренінг»

Поверніться обличчям одне до одного й усміхніться.

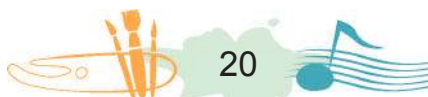
1. Як до друга/подружки. 2. Як до незнайомої людини.

У музики є своя мова. Її створюють засоби музичної виразності. Пригадай, що ти знаєш про них.

Гра «Нота До»

Пригадай, де записують ноту До. Проспівай ноти.

Артик просить пригадати, що ти знаєш про мажор і мінор. Який лад відповідає гарному настрою?

Радість, веселощі, торжество висловлюють швидкі мажорні мелодії. Якщо ж відчуваєш смуток, можна послухати повільну мінорну музику.

Пісня про дружбу

Музика О. Янушкевич; слова М. Ясакової

Жваво

5 1. Зна-ють всі: ко-ли є друг, все світ-лі - ша-є нав-круг.

9 Як-шо сам не під-ве-деш, дру-зів біль-ше ти знай-деш. Дру-жать сон-це і зем-
Приспів

12 ля, ля - ля, ля - ля. Дру-жать лу - ки і по - ля, ля - ля, ля - ля.

Дру-жать ді-ти на зем - лі і ве-ли-кі і ма - лі.

2. Разом ходим на гурток,
Поспішаєм на каток,
Нам незгоди не страшні,
З другом весело мені.

Приспів.

3. Де єднає дружба всіх,
Там лунає пісня й сміх.
Свято нам несуть у дім,
Буде весело усім.

Приспів.

Який настрій створює пісня?

Скористайся «Танцювальною абеткою» і добери рухи.

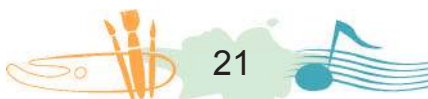
Артик пропонує рух «Вітерець» до приспіву.

Ознайомся з п'єсою німецького композитора *Роберта Шумана* «Перша втрата». Як ти думаєш, у якому ладі написаний твір? Яким буде темп? Послухай п'єсу і переконайся у правильності своїх думок.

Добре там жити, де вміють дружити.

5. Радість дружби

Чому Артик усміхається? Тому, що думає про свого друга. Дружити — це чудово. Так вважає й автор вірша Анатолій Костецький.

Про друга

*Твій друг тобі віддасть усе:
І свій квиток на карусель, і цвях, і гудзик, і літак,
Та не за щось — а просто так.
І збільшувальне скельце, найкраще у дворі,
Твій друг зі щирим серцем тобі віддасть — бери!
І ти нічого не жалій — ніколи і нітрохи!
І навіть м'яч футбольний свій віддай, як друг попросить.
І посміхнеться друг тобі — аж схочеться співати.
І ти подумаєш тоді: «Як гарно —
дарувати!»*

Сьогодні Артик пропонує тобі розім'яти пальчики і попрацювати з пластиліном. Цей матеріал часто використовують для створення **скульптурних** творів. Їх головною ознакою є об'єм. Скульптуру поділяють на два види: круглу і рельєф.

Кругла скульптура (бюст, статуя, скульптурна група) — та, яка призначена для кругового огляду.

Рельєф — це скульптурне зображення на площині.

Пригадай, які зразки круглої скульптури тобі доводилося бачити. Чи є в твоєму місті чи селі бюсти (погрудні зображення) письменників або інших видатних людей?

Пам'ятник Соломії Крушельницькій уТернополі

Жіноча богиня на Олтарі Миру в Римі

Виявляється, чимало звичних нам речей, таких як фруктове морозиво, хутряні навушники і снігоходи, було винайдено дітьми. Ось і пластилін, з яким ти сьогодні будеш працювати, винайшла школярка — онука відомого виробника засобу для очищення шпалер від вугільного пилу *Клео Маквікера*. Вона запропонувала використовувати цей засіб для гри. З його складу прибрали очисний компонент, додали мигдалеву олію і барвники.

У казках, мультфільмах чи фільмах ми бачимо, як легко вирішуються проблеми, коли до роботи братися дружно. Знайомі тобі бешкетливі та смішні міньйони вміють діяти спільно. Саме вони можуть стати сьогодні твоїми об'єктами для ліплення.

Вони можуть бути веселою окрасою для великих канцелярських скріпок, ручок або олівців. Це завдання доречно виконувати у групах, де різні учасники створюватимуть різні емоції для героїв.

Скульптура — унікальний вид мистецтва, який дає змогу створювати різноманітні за характером та формою твори.

6. У барвах осені

Стосунки з друзями часто залежать від твого настрою. Як він впливає на здоров'я? Поясни.

Дізнайся, як розпочати день з гарним настроєм.

✦ Щодня вітайся зі своїм відображенням у дзеркалі. Усміхнися собі.

✦ Спробуй говорити іншим хороші слова.

Подумай, що слід зробити, аби поліпшився настрій твоїх рідних. Зроби це.

Музика налаштовує на позитив.

Гра-пантоміма «Зобрази настрої»

Послухай віршик та мімікою зобрази настрої.

Ми буваємо сумні, коли мама каже: «Ні».

*Ми буваємо дуже злі, якщо скажуть нам:
«Малі».*

Ми буваємо сердиті, як коліна в нас розбиті.

Ми буваємо веселі, коли іграшка в портфелі.

На характер музичного твору також впливає темп.

Темп — це швидкість виконання музичного твору. Розрізняють три основні швидкості виконання:

Повільно	Adagio	
Помірно	Moderato	
Швидко	Presto	

Модерато відповідає швидкості спокійного кроку.

Подумай, у якому темпі написано більшість маршів.

Осінь — це така пора року, яка викликає і радість, і сум. Краса різнокольорових листочків, щедрі плоди дарують гарний настрій; холодні дощі та похмурі дні пригнічують нас.

Послухай пісню «Дощик» і скажи, як можна зупинити дощ.

Дощик

Музика і слова Н. Май

Знов на дворі дощик накрапає,
І чомусь так сумно стало всім,
Я веселу пісню заспіваю —
Може, перестане плакати він.

Приспів:

Я свої долоньки

простягну до неба,
Погойдаю хмарки голубі,
Сонечко хай сяє, а дощу не треба.
Чуєш мене, дощику? — Я кажу тобі.

2. Кажуть, під дощем
ростуть малята,
Тільки мама каже навпаки
І не дозволяє нам гуляти,
Ось чому сумують малюки.

Приспів.

3. Знов на дворі дощик накрапає,
І чомусь так сумно стало всім,
Я веселу пісню заспіваю —
Може, перестане плакати він.

Пригадай, що пісні з приспівом —
це двочастинна музична форма.

Йосип Бокшай.
«Осінні дерева
над озером Синевир»

Ти вже знаєш,
що композитор *Петро Чайковський* «змалював» музичними
звуками всі пори року. Та найбільше
він любив осінь. Заплющ очі, послу-
хай п'єсу «Листопад» із циклу «Пори
року» і скажи, які картини природи
уявляєш ти.

**Ділися гарним настроєм з навколишніми,
виявляй доброзичливість, і отримаєш позитив.**

6. У барвах осені

Осінь є улюбленою темою художників. Осінній **пейзаж** незмінно вабить розмаїттям барв, мінливим настроєм та широким вибором об'єктів для зображення.

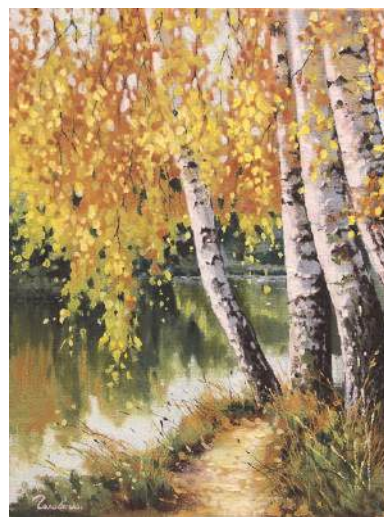
Гуляючи осіннім лісом або парком, зупинися і роздивися групу дерев.

Така краса зачаровує! Ось і Артику вже хочеться попрацювати з акварельними фарбами. Приєднуйся до нього і починай роботу.

Важливим є **вибір формату** аркуша. Якщо малюватимеш окреме дерево на передньому плані, поклади аркуш **вертикально**. Зображуючи ряд дерев одного розміру, краще обрати **горизонтальний** формат.

Володимир Семикін. «Осінь»

Наталія Головіна. «Берези»

У якому форматі виконано представлені взірці пейзажів?

Сьогодні нам у пригоді стане вже знайома тобі техніка «по вологому». Візьми великий круглий пензлик і рівномірно зволож аркуш паперу. Спочатку перекрий верхню ділянку аркуша блакитним кольором, а нижче від **лінії горизонту** — уявної або видимої межі між небом і землею — покрий відтінками рожевого і коричневого.

1

2

У нижній частині аркуша сміливо нанось різні відтінки коричневого. За потреби повторно зволожуй ділянки, що підсохли. Познач стовбури дерев вертикальними уривчастими лініями. Залишай де-не-де незафарбовані місця. Наприкінці на підсохлому аркуші домалюй окремі листки на деревах, плями на стовбурах, гілки на передньому плані.

3

4

Техніка «по вологому» дає змогу створювати легкі прозорі пейзажі, які передають красу навколишньої природи.

7. Україна в мені

Ти добре знаєш, що з тебе, твоїх рідних, друзів починається наша велична й неповторна Батьківщина.

Українці — одна з найспівучіших націй у світі.

Розглянь репродукції картин про Україну.

Тетяна Яблонська. «На Дніпрі»

Архип Куїнджі. «Веселка»

А якими кольорами тобі хочеться намалювати Україну?

Послухай пісню. З яким настроєм потрібно співати цю пісню?

Я малюю

Музика і слова З. Красуляк

Я малюю синє небо, річку і вербу,
Я малюю рідну землю, на якій живу!
Намалюю рідне місто, села і поля,
Щоб такою Україна завжди в нас була!

Приспів:

Будеш ти веселою, вродливою,
Виткана із сонця і тепла!
Намалюю я тебе щасливою,
Щоб завжди такою ти була!

Намалюю теж весняну стежку, рідний дім,
Намалюю світлий ранок, де так добре всім!
Посміхнеться щиро сонце в небі золотім,
Заспіває Україна дітям всім своїм!

Приспів.

Виконай пісню з танцювальними рухами.

Гра «Нота Ре»

Пригадай, де записують ноту Ре. Проспівай ноти.

Мінорне чи мажорне звучання цього наспіву?

Тобі хочеться відпочити. Сядь зручно, заплющ очі,
зроби кілька глибоких вдихів і видихів.

Підними голову вгору: сонячне проміння пестить і зігріває твоє
обличчя. Усміхнися сонечку. Раптом дмухнув легенький вітерець.
Подуй собі в долоньки.

Артик пропонує згадати те, що ти пам'ятаєш про мелодію.

Мелодія — це музична думка, виражена одноголосно. Вона відіграє найважливішу роль у музиці, виражає певні думки та емоції, передає настрій.

Гра «Упізнай мелодію»

Послухай звуки з відомих тобі пісень і вгадай їх назви.

Послухай п'єсу українського композитора *Ісаака Берковича* «Українська мелодія». Як ти думаєш, чому саме така назва твору? Із чим асоціюється мелодія?

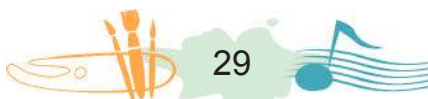

Які почуття викликала в тебе чарівна музика? Обери потрібні слова:

радість, сум, злість, спокій, ніжність, доброту

Сьогодні дуже важливо зберегти мову, пісню, культуру —
усе те, що зветься Батьківщиною.

А Україна починається з тебе!

7. Україна в мені

Усе, чим дорожить і пишається кожна людина: рідний дім, речі, зроблені своїми руками, родина тощо, — несе в собі відбиток культури її народу. Наша мова, національний одяг, предмети побуту та інші речі відкривають у нас прадавнє, справжнє, українське. Українці здавна прагнули зробити свій побут естетичним. Головним елементом

оздоблення був і залишається орнамент. Роздивися взірці різних видів орнаменту.

Геометричний

Рослинний

Зооморфний (тваринний)

Які з видів орнаменту вже були знайомі тобі, а який ти бачиш уперше? З чого складається цей вид орнаменту? Яких тварин ти впізнаєш на поданих взірцях? Що може бути оздоблене такими узорами?

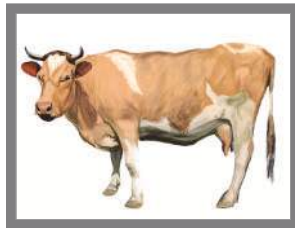
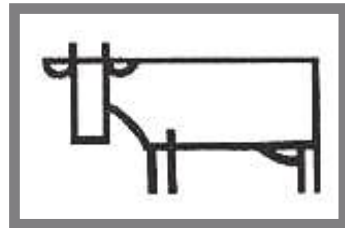
Хоча зображення тварин на взірцях спрощені, вони впізнавані. Тут застосовано прийом **стилізації**, тобто узагальнення та спрощення зображуваних предметів до зручної для використання в орнаменті форми.

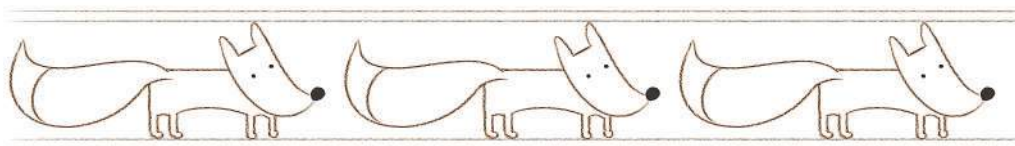
Яких тварин ти впізнаєш у цих стилізованих зразках?

Порівняй реалістичні та стилізовані зображення.

Ти вже знаєш правила створення стрічкового орнаменту: елементи, що утворюють **рапóрт**, повинні ритмічно повторюватися, бути однаковими за розміром і формою. Створи власний взірець орнаменту.

Орнаменти — це невичерпне джерело для творчості. Створюючи їх, ти робиш свої життя і побут красивішими.

8. Давай пригадаємо. Урок-гра

Урок-гра — незвичний, але цікавий урок. Артик і Артуся запрошують тебе до гри. Усі завдання ти виконуватимеш, граючись із друзями. Це допоможе створити згуртовану команду, уникнути конфліктів та непорозумінь, думати над поставленими завданнями «колективним розумом» та виконувати їх з гарним настроєм.

1. Гра «Склади нотні пазли»

Утворіть три команди. Розгляньте малюнки. Назвіть кольори пазлів у потрібній послідовності. Яка команда виконає швидше, та і виграє.

2. Гра «Співочий ланцюжок»

Кожна команда обирає вивчену на уроках пісню. Співають «ланцюжком» по 2 слова. Хто не перерве співу, той переміг.

3. Гра «Проспівай і покажи»

Усі діти стоять у колі. Усі по черзі співають своє ім'я, а також показують якийсь жест. За сигналом учителя/учительки всі повторюють хором ім'я, а також жести і міміку.

4. Гра «Музична змійка»

Учні шикуються в три колони по одному. Кожна колона — «змійка» — має свій музичний твір (Микола Лисенко «Елегія», Петро Чайковський «Листопад», Людвіг ван Бетховен «Елізі»). Кожна група запам'ятовує свою мелодію. За сигналом учителя/учительки звучить одна з мелодій. «Змійка» починає

рухатися під музику, повторюючи ті рухи, що виконує гравець, який іде попереду. Коли музика зупиняється, «змійка» завмирає. За сигналом «змійки» швидко шикуються на своїх початкових місцях. Виграє команда, яка впоралася першою.

5. Гра «Спробуй, як я»

Лічилкою обирають ведучого/ведучу. Решта дітей, узявшись за руки, рухається по колу й наспівує:

Одне за одним крокуємо у такт.

Зупинимось на місці і зробимо... ось так!

Ведучий/ведуча демонструє будь-який танцювальний рух, а учасники повинні наслідувати його/її. Хто найточніше скопіює рух, того ведучий/ведуча призначає на своє місце. Наступні учасники мають вигадувати нові рухи.

Артик і Артуся сподіваються, що запропоновані ігри подарували тобі радість та натхнення. Які завдання сподобалися тобі найбільше? Чим саме? Спробуй вигадати свою музичну гру і запропонуй друзям порозважатися разом.

Прочитай на дозвіллі казку Юрія Ярмиша «Їжачок і Соловейко». Яка головна думка твору?

8. Давай пригадаємо

Ідучи шляхом, потрібно час від часу оглядатися, щоб побачити, скільки вже пройдено. Так і в навчанні — завжди варто підбити підсумки і пригадати вивчене.

1. Знайди зайве в переліку. Виразити емоції на картині допомагають: *жести героя, вираз обличчя, рамка картини, фон картини.*

2. Яке фото можна віднести до зображень народної іграшки?

3. Установи відповідність.

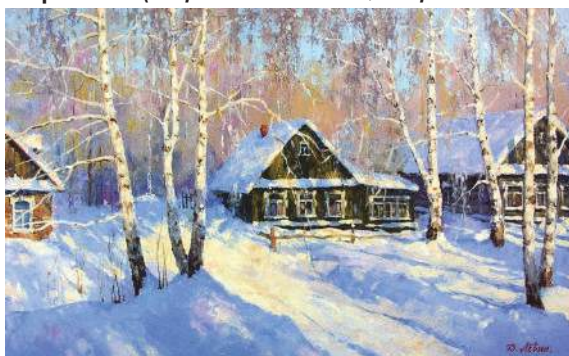

Рельєф

Кругла скульптура

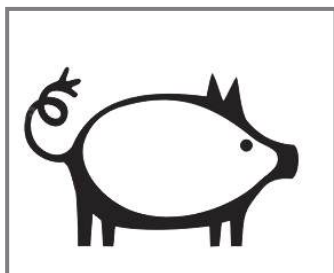
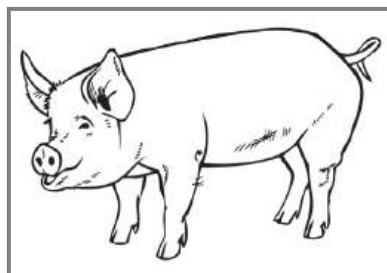

4. Визнач формати картин. (вертикальний, горизонтальний)

Дмитро Льовін. «Зимова казка»

5. Знайди серед поданих зображень стилізоване.

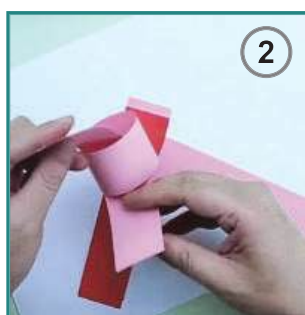

6. З яких зображень складається зооморфний орнамент?

Як ти оцінюєш свої результати? За потреби погортай сторінки підручника і пригадай потрібну інформацію.

Артик пропонує тобі зробити милу гусинь з кольорового паперу.

Вкладай старання в кожную свою роботу — і результати твоєї праці тебе приємно здивують.

9. Диво казки

Музичне мистецтво звеличує красу природи і спонукає берегти багатства довкілля.

Казки про тварин допомагають пізнати природу. На основі казок створено багато мультфільмів. Для створення мультфільмів використовують **мальовану, лялькову та пластилінову мультиплікацію, комп'ютерну графіку**. Розглянь малюнки і скажи, яку технологію використано.

А ще у створенні мультфільмів обов'язково беруть участь композитори. Як ти думаєш, що саме вони створюють?

Пригадай, що ти знаєш тембр.

Тембр — це «забарвлення» звуку. Завдяки йому розпізнають голоси та звучання інструментів.

Гра «Упізнай голос»

Учні заплющують очі. Дитина, до якої торкнеться вчитель/вчителька, вимовляє слово «тембр». Інші мають упізнати її за голосом.

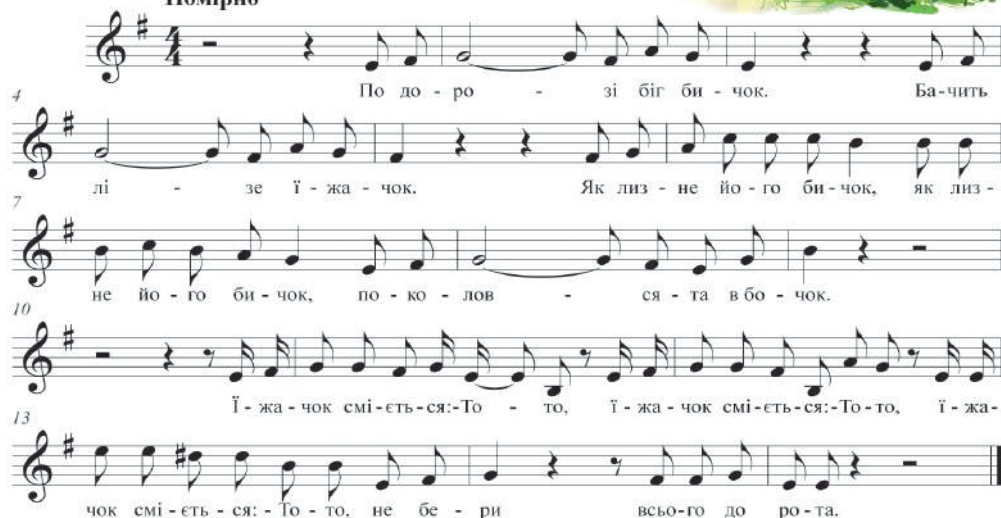
Про бичка та їжачка

Музика І. Кириліної; слова П. Воронька

По дорозі біг бичок,
Бачить — лізе їжачок.
Як лизне його бичок,
Поколовся — та вбочок.
Їжачок сміється: «То-то,
Не бери всього до рота!»

Помірно

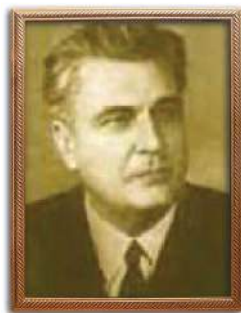

За допомогою рухів, міміки та жестів передай події пісні.

Їжачок допоміг солов'яткові, яке випало з гнізда. Про це розповів Юрій Ярмиш у казці «Їжачок і Соловейко».

Український композитор **Микола Сільванський** написав музичну казку для фортепіано, флейти та віолончелі за сюжетом цього твору. Як ти вважаєш, чий голос відображає флейта? Зімітуй гру на флейті та фортепіано під час повторного слухання.

Флэйта

— духовий інструмент, який використовують у симфонічних оркестрах. Її звук мелодійний. Прабатьком флейти можна назвати свисток.

9. Диво казки

Скільки б нам не було років, ми завжди радіємо казці. Не менше задоволення і радісних відчуттів нам приносять мультиплікаційні фільми.

Цих персонажів добре пам'ятають дорослі. Намальовані вручну, вони запам'ятовувалися простотою і природною пластикою. Сучасні цифрові технології зробили можливим створення складних за формою і характером персонажів. Подивися, які яскраві емоції читаються на їхніх обличчях!

Чи впізнаєш ти цих героїв/героїнь? Які з них тобі подобаються і чому?

Кожен з них уособлює певний набір позитивних якостей і покликаний сформувати образ для наслідування.

Спробуй назвати, які риси характеру хотіли вкласти художники-мультплікатори в кожного з цих персонажів. Що допомагає створити комічний образ і чому він так подобається глядачам?

У тебе сьогодні є можливість створити власних героїв для своєї казки. Твої пальці будуть для них ногами, руками або лапками.

Працюйте у групах. Визначтесь, яку історію ви хотіли б «оживити». На аркушах цупкого паперу намалюйте своїх героїв. За допомогою двох монет намалюйте та виріжте два кружечки для лапок, рук чи ніг. Розмалюйте та виріжте своїх героїв згідно із задумом.

Розіграйте сценки з казок чи мультфільмів, використовуючи створених власноруч персонажів.

Ми любимо мультфільми за те, що вони переносять нас у світ цікавих пригод і вчать добра. Сьогодні ви теж створили казку — оживили своїх героїв.

10. Мій домашній улюбленець

Любов до природи, до навколишнього світу дуже легко виявляється у ставленні до братів наших менших. Нагодувати голодних птахів, кошенят та цуценят, піклуватися про них — це посильне для тебе завдання.

У музиці передаються найніжніші почуття до них. Пригадай, які ти знаєш пісні про наших домашніх улюбленців.

Гра з імітуванням голосів тварин

Дядько Федір ферму мав,
на тій фермі курку мав.

І тут ко-ко, і там ко-ко (двічі)

Замінюй підкреслене слово на назви інших тварин та характерні для них звуки.

Послухай пісню азербайджанського композитора Гамбара Гусейнлі про курчат. Чи впізнаєш ти східні мотиви? Як на твою думку, вони схожі з українськими?

В Україні проживають люди різних національностей. Чи є серед твоїх друзів/подруг такі діти? Яких національностей?

Курчатка

Музика Г. Гусейнлі; слова Т. Муталлібова

1. Ціп, ціп, мої курчатка,
Ціп, ціп, ціп, мої малятка.
Ви пухнастенькі клубочки,
Ви майбутні мої квочки.
Тут в траві густій привільно
Погуляти можна вільно.

Приспів:

Ой, мої ви курчатка,
Ой, мої ви малятка,
Ви пухнастенькі клубочки!

2. Ціп, ціп, мої курчатка,
Ціп, ціп, ціп, мої малятка.
Ви пухнастенькі клубочки,
Ви майбутні мої квочки.
Ой, підходьте ви напиться,
Дам зерна вам і водиці.

Якими музичними інструментами хочеться передати характер курчаток? Створи супровід на музичних інструментах.

Гра «Нота Мі»

Пригадай, де записують ноту Мі. Проспівай ноти.

Регістр — це засіб музичної виразності, який доповнює музичну мову. Він буває високим, середнім та низьким.

У якому регістрі звучатимуть голоси тих, хто зображений на малюнках?

Французький композитор *Каміль Сен-Санс* у п'єсі «Лебідь» передав характер цього величного птаха звучанням віолончелі. Що ти уявляєш, слухаючи цю мелодію?

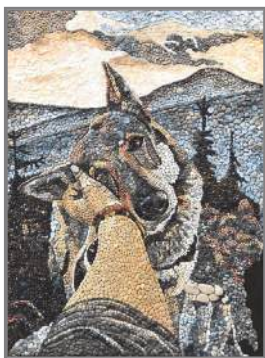
Кожен інструмент має свої можливості та звучить по-різному. Таку частину діапазону інструмента називають **регістром**.

Віолончель — великий струнно-смічковий інструмент. Звук віолончелі густий, соковитий і співучий. За тембром він нагадує людський голос. У якому регістрі звучить?

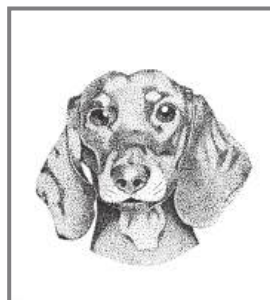
10. Мій домашній улюбленець

Ти вже знаєш, наскільки важлива дружба в житті людини. Для багатьох людей такими відданими і вірними друзями є собаки. Вони охороняють житло, допомагають у роботі, рятують і створюють гарний настрій. Не дивно, що безліч митців створюють їх зображення не лише у традиційних, а й у незвичних техніках. Подивися, скільки тепла в цих роботах!

Першу картину викладено морськими камінцями. Чи можеш ти назвати техніки, у яких виконано дві інші роботи?

Артик підказує тобі, що одним із найдавніших і найбільш поширених видів образотворчого мистецтва є **графіка**, яка виявляє себе через лінії, крапки і плями. Кожен з цих виражальних засобів цікавий по-своєму. Роздивися зображення собак цими засобами.

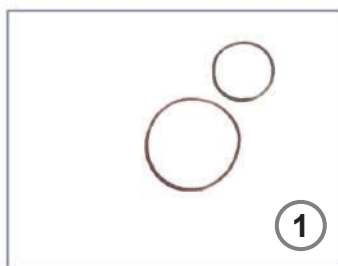
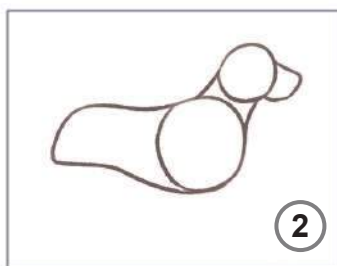
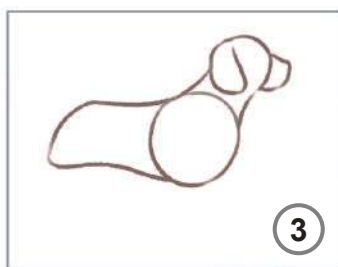
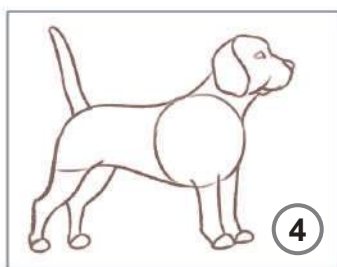

Чи є в тебе улюблена порода собак? Чим вона тебе зацікавила?

Робота кольоровими олівцями теж належить до графічних технік, адже виконується лініями.

Настав час узяти кольорові олівці і намалювати грайливого песика породи бігль. Починаючи роботу, зауваж особливості його тілобудови — піднятий хвіст, довгі вуха, прямі передні лапи.

Виконуючи зображення тварин, ми вчимося вкладати душу в нашу роботу. Спостереження за звичками і пластикою тіл тварин допомагає робити малюнки виразнішими.

11. Життя у краплині

Ти знаєш, що довкілля потребує нашого захисту. Забруднення річок і озер, загибель лісів — справа людських рук. Проте лише людина може врятувати природу.

Вода дає життя всьому живому в світі. Що потрібно робити для того, щоб не забруднювалися водойми? Як можна зменшити витрати води? Відтворіть пальчиками ритм дощу.

Пригадай, що ти знаєш про ритм.

Ритм — це послідовність пауз та звуків різної або однакової тривалості. Ритмічний малюнок буває чітким та гострим, чеканим та маршовим, вальсовим та плавним.

Утворіть 2 групи. Перша виконує ритмічну вправу, промовляючи склад «кап», а друга — «буль».

Перша група	П П	І І	І }	П І	}
Друга група	}	П П	І І	І }	П І

Таке виконання називається **канон**.

Канон — це музична форма, точне повторення мелодії чи ритму кількома голосами, кожен з яких вступає по черзі із запізненням. Необхідно навчитися слухати голоси, виконуючи один з них. Це розвиває почуття ансамблю.

Послухай, як співається про важливість води в пісні «Хмарка».

Хмарка

Музика і слова Н. Май

2. Хмарка, хмарка, не барися,
Теплим дощиком пролийся.
Дай водички, щоб напиться,
Для травички і для квітів. | 2 р.

3. Хмарка, хмарка почорніла —
І дощем усіх умила:
І дала вона водички
І для квітів, для травички. | 2 р.

4. Хмарка, хмарка, досить лити,
Вже умите все на світі.
Ти лети по небокраї,
Там, де дощика чекають. | 2 р.

У якому ладі написано пісню?

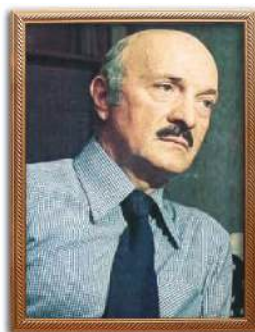
Як темп і ритм допомагають створити настрій? Заспівай, створи супровід дзвіночками та пляшечками з водою.

Уяви, що ти водолаз.

Затримай дихання на стільки, на скільки зможеш.

Послухай п'єсу грузинського композитора *Мераба Парцхаладзе* «Осінній дощик». Який інструмент виконує цей твір? Який лад? Яка швидкість виконання? Чи відрізняється настрій п'єси та пісні «Хмарка»?

Яка з картин співзвучна з твором «Осінній дощ» Мераба Парцхаладзе?

Ірина Фартух. «Дощ у Львові»

Леонід Афремов.
«Осінній дощ»

11. Життя у краплині

Артуся теж, як і ти, любить загадки.
Подивися, яка вона замислена! Треба їй
допомогти. Відгадайте разом!

♦ Я і хмара, і туман, і струмок, і океан,
І літаю, і біжу, і замерзнуть можу!

Усе це про неї — нашу живильну помічницю. Без води
не було б життя на землі. Крапелька води заворює
красою, тож не дивно, що вона часто стає об'єктом
для **макрозйомки** — особливої техніки у **фотомистецтві**,
яка дозволяє розгледіти речі зблизька. Як маленьке
дзеркальце, крапелька відображає всі предмети довкола.

Зображення води є покликанням і пристрасною **мариністів**.

*Роздивися зразки морських пейзажів і скажи, які кольори
ти спостерігаєш на цих картинах.*

До якої гами, теплої чи холодної, їх можна віднести?

Євген Солтасюк. «Море»

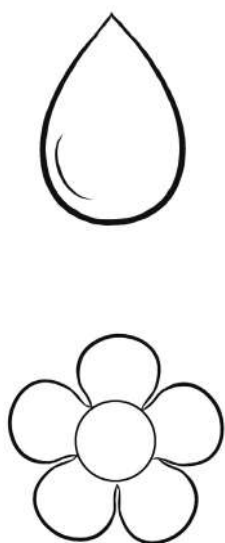
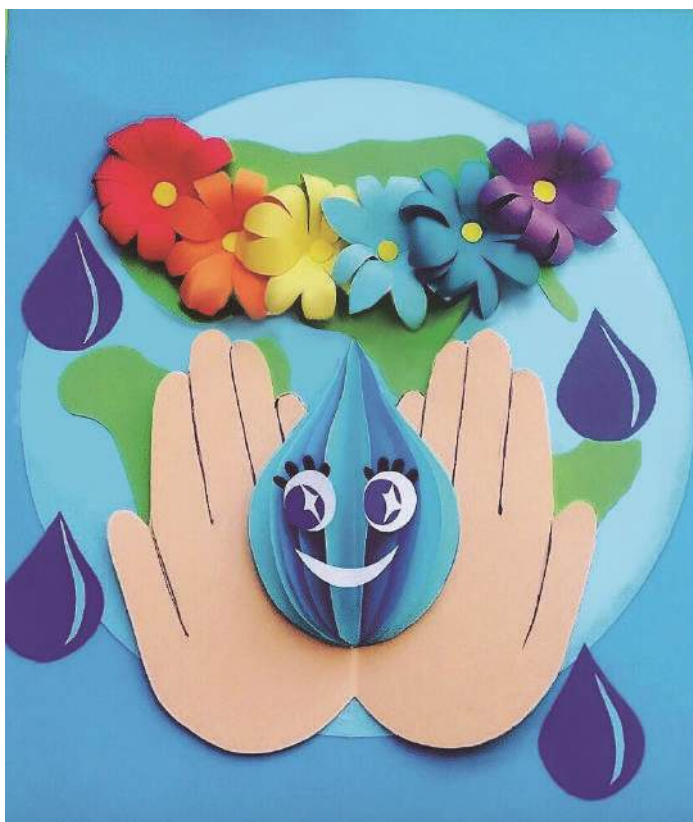

Фріц Таулов. «Водяний млин»

Пригадай, творчість якого знаного мариніста тобі вже доводилося вивчати в попередні роки.

Збереженням води сьогодні занепокоєні всі свідомі жителі Землі. Безліч організацій докладають зусилля для очищення і захисту водойм. А ти можеш зробити свій внесок у цю благородну справу, створивши плакат у техніці апплікації.

*Очі мої блакитні
Дивують всі безводні зоряні світи.
Хочу, земляни рідні,
Щоб ви любов мою зуміли зберегти.*

Тетяна Чорновол

Митці та діти всього світу активно долучаються до вирішення екологічних проблем.

12. Подих вітру

Повітря — надзвичайна цінність. Без нього не було б життя. Вітер — це рух повітря. Він виконує багато роботи.

*Повітря і не видно, і не чути,
Але без нього нам не обійтись.*

Придумай мелодію до вірша.

Повітря є джерелом утворення звуків у духових музичних інструментах, які поділяють на мідні й дерев'яні. Пригадай їх.

Гра «Звуковий оркестр»

Створи «звуковий оркестр», використавши незвичні прийоми гри на музичних інструментах для створення образу:

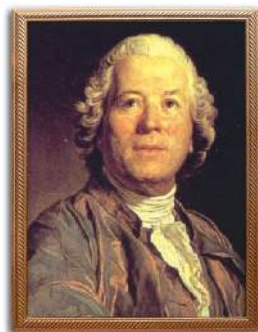
- *починається дощ;*
- *шурхіт листочків;*
- *сильний вітер;*
- *звук грому.*

Які музичні інструменти ти добереш для відображення звуків природи: дощу, вітру, грози?

 Послухай «Мелодію» з опери «Орфей та Еврідіка» німецького композитора *Крістофа Глюка* й опиши свої почуття. За сюжетом, ця музика допомогла перемогти злі сили. Який інструмент звучить?

Обери слова, які характеризують мелодію:

*лірична, спокійна, схвильована, сумна,
радісна, мелодійна, жвава, задумлива,
святкова, енергійна, рухлива, стримана.*

Гра «Як звучить вітер?»

Я Вітрисько-музикант,
Маю я такий талант —
На сопілці у ліску
Граю музику дзвінку.

На якому ще інструменті може грати Вітрисько-музикант? Пам'ятай про правила особистої гігієни, користуючись такими інструментами. Зімітуй звук вітру.

Вітерець

Музика і слова І. Танчак

4
Че-рез луг про-лі-тав ві-те-рець, він манд-ру-є завж-ди нав-прос-
тець, зна-є кож-ну сте-жи-ну в га-ю і вис-пі-ву-є піс-ню сво-ю. Зна-є
9
кож-ну сте-жи-ну в га-ю і вис-пі-ву-є піс-ню сво-ю. Ти ле-
13
ти, ві-те-рець, че-рез го-ри і лі-си. Що ти ба-чив і чув, звід-ки-
18
ля ти при-був, роз-ка-жи нам роз-ка-жи. По-бу жи-нам, роз-ка-жи.

2. Побував я в далеких краях,
В полонинах, степах і лісах!
Та такої землі не знайдеш,
Де родився і де ти живеш!
Приспів.

3. Облетів океани, моря,
Бачив все, чим багата земля!
Та багатства не йди, не шукай,
Бо багатство твоє —
рідний край!

Передай пластикою рук рух вітерця.

Використовуючи різні джерела інформації, знайди відомості про композиторів, які написали музичні твори з назвою «Мелодія». За бажання завантаж ці твори на свій гаджет.

12. Подих вітру

Як не згадати пізньої осені про незмінного супутника всіх природних явищ, про одну зі стихій — про вітер?! Він може бути потужним і безжальним, але буває й легким та ніжним. Як справжній художник, Артик давно зауважив, що на одних картинах предмети завмерли, а на інших відчувається нестримний рух вітру. Здається, зараз доведеться ловити капелюх!

Джон Вільям Вотерхаус. «Борей»

Жан-Франсуа Мілле. «Буря»

Такі картини незмінно викликають захоплення та підвищений інтерес до себе. Усе на таких творах: одяг, трави, хмари, гілки дерев — підпорядковано єдиному пориву. Цей вияв темпераменту митця у творі називають **експресією**.

Порівняй подані нижче твори і скажи, який з них є більш експресивним. Чому ти так вважаєш?

Ігор Сидоров. «Вітер»

Микола Луговенко. «Золота осінь»

Люди навчилися використовувати енергію вітру і будували вітряки, щоб молоти борошно або качати воду. Ти можеш зліпити вітряк з пластиліну коричневого, сірого та блакитного кольорів.

Виконайте у групах **проект «Рух у мистецтві»**. Працюючи, пригадайте якомога більше віршів, мультфільмів, пісень, казок, де згадується вітер. Кожна з груп готує свою категорію та презентує її перед класом. Усі зібрані матеріали об'єднайте на спільному аркуші або створіть лепбук.

Намагайся робити кожен свою роботу виразною. Для цього будь спостережливим/спостережливою та цікався досвідом митців.

13. Оновлення в житті і мистецтві

Ще один аспект турботи про наше довкілля — це правильно позбавлятися від непотрібних речей. Сміття та відходи не лише забруднюють довкілля, а й шкодять нашому здоров'ю. Старим і непотрібним речам можна дати «друге» життя.

Ось такі музичні інструменти можна зробити самостійно. Але твоя уява та натхнення не мають меж!

Дізнайся, як використали непотрібні аркуші паперу діти з пісні «Паперовий літачок». Як темп допоміг передати рух?

Паперовий літачок

Музика і слова М. Назарця

1. Ми зробили на уроці паперовий літачок,
Запустили його в небо, щоб дістав він до зірок.
Його вітер не лякає, він на сонці не горить,
І над хмарами літає, далі й далі все спішить.

Приспів:

Літачок, літачок паперовий
Пролетів біля нашої школи.
Весь в малюнках різнокольорових,
Літачок, літачок паперовий.

2. Ми зробили на уроці паперовий літачок,
Зіпсували дуже ми багато зошитів, книжок.
Хочем, щоб завжди у небі він найвище літаків,
Незважаючи на вітер, далі й далі полетів.

Приспів.

Заспівай «ланцюжком». Спробуй супроводжувати свій спів грою на музичному інструменті в приспіві.

Цікавинки. Популярною є гра на дивному інструменті, створеному з пластикових труб. Він має назву трубофон. Переглянь в інтернеті.

Гра-релаксація «Повітряні літачки»

Сядьте зручно, заплющіть очі. Уявіть собі, що всі ви — повітряні літачки, дуже легкі та веселі. І руки, і ніжки стали легкими-легкими. Повітряні літачки піднімаються дедалі вище. Вам легко, спокійно. Ви летите туди, куди дме лагідний вітерець. Але ось настав час повертатися додому. Ви знову в класі.

Потягніться, розплющіть очі й усміхніться.

Ти вже знаєш, що серед розмаїття музичних творів є **інструментальні**, які виконують на музичних інструментах, та **вокальні**, які виконують голосом. Мелодія вокального твору може бути виконана із супроводом або без нього.

Якщо звучання дерев'яних духових інструментів часто нагадує спів сопілки, то мідні інструменти в нашій уяві пов'язані з військовими сигналами та маршами. У військових оркестрах використовують мідні інструменти, які привертають до себе увагу святковим блиском металу і гучним звучанням.

Послухай старовинні військові марші і скажи, що ти уявляєш. Як така музика впливає на твій настрій? Який з творів, що прозвучали на уроці, є інструментальним?

13. Оновлення в житті і мистецтві

Чи доводилося тобі замислюватися, скільки речей, які ми викидаємо, можна було би переробити, перетворити на щось корисне?

Британка *Джейн Перкінс* із дрібного мотлоху, що збирається в будинку, створює унікальні портрети різних людей, зокрема знаменитостей. У хід ідуть ґудзики, поламані гребінці, шпильки, шматки від іграшок і пластмасових коробок. Джейн вважає, що своєю творчістю вона не лише дарує старим речам нове життя, а й дає їм нове призначення.

Чи доводилося тобі бачити такі картини? Яке враження вони на тебе справили?

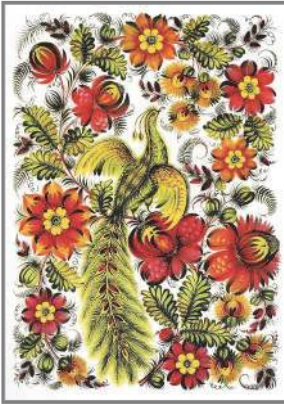

Ця дуже потрібна і корисна практика нагадує легенду про птаха фенікса, який згорав і воскресав із попелу.

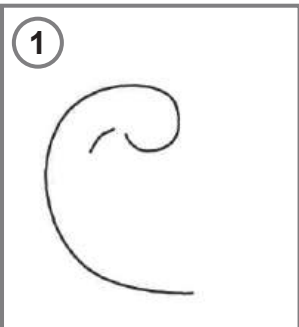
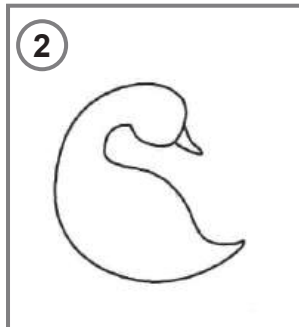
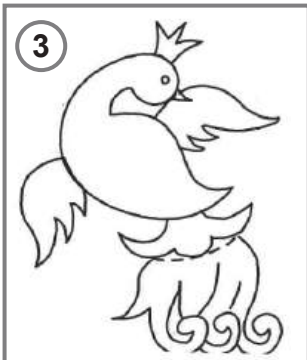
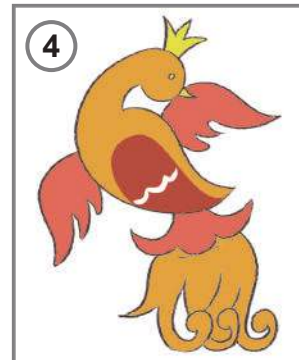
У багатьох народів світу з'явилися схожі уявлення. Чи ж не подібна до Фенікса знайома нам з дитинства вогняна жарптиця? Вона стала персонажем багатьох казок та популярним об'єктом зображення серед майстрів декоративно-ужиткового мистецтва.

Роздивися зразки таких зображень у вже знайомій тобі техніці петриківського розпису. Пригадай, що тобі вже доводилося малювати в цій техніці.

Артик упевнений, що і тобі до снаги намалювати жар-птицю. За бажанням доповни композицію квітами.

Піклуймося про наше природне середовище і робімо наш світ своєю творчістю чарівним і казковим!

14. Краса природи

Казкова чистота, велич довкілля особливо вражає взимку. Чому? Продовж речення: «Я люблю зиму за...» та проспівай своєю мелодією. Чиє виконання сподобалося тобі найбільше?

Динаміка — це ще один засіб виразності, який допомагає композитору передати настрій і характер музики. Мелодія може звучати тихо, тобто — **піано** (*p*), або гучно, тобто — **форте** (*f*). Якщо ці слова вимовити разом — вийде знайома назва «фортепіано». Зміна сили звучання — це **динаміка**. (*ff*) — дуже голосно, (*pp*) — дуже тихо, (*<*) — крещендо, поступове посилення звуку, (*>*) — дімінуендо, поступове затихання звучання.

Уяви, що ти композитор і тобі потрібно «озвучити» малюнок. Яким динамічним відтінком відповідає кожен з елементів?

Гра-пантоміма «Білочка змерзла»

Прийшла зима, а білочка не підготувала будиночок, не запаслася їжею на майбутнє. Вона тремтить від холоду:

Холодно, голодно, ой-ой-ой-ой!

Нема куди подітися, пустіть до вас погрітися.

Передай жестами та мімікою стан білочки.

Зимонька-зима

Музика і слова А. Мігай

Вибігла на двір весела дівтора,
Сипала сніжком зимонька-зима.
Приспів.

Для виконання пісні об'єднайтеся в групи: перша група грає на ударних інструментах куплет, друга — виконує приспів дзвіночками, третя — співає пісню.
А тепер обміняйтеся завданнями.
Чия група найкраща?

Розглянь репродукцію картини. Який «характер» зими зобразив художник? Справді, зима буває різною.

Іван Вельц. «Українська ніч. Зима»

Послухай п'єсу німецького композитора *Роберта Шумана* «Взимку». Які зимові картини природи він «намалював» за допомогою звуків? Як ти вважаєш, чи можна цією музикою «озвучити» запропоновану картину? Коли хочеться слухати таку музику?

Створи́й навколо себе прекрасний, неповторний, екологічний та казковий світ. Успіху тобі та натхнення!

14. Краса природи

Світ дивовижний, а предмети навколо нас — цікаві й неповторні! З давніх-давен люди намагалися створювати зображення квітів, фруктів, предметів побуту. Спочатку вони лише доповнювали інші образи, і значно пізніше вони стали окремим жанром живопису — **натюрмортом**.

Справжню майстерність у створенні натюрмортів виявляли українські митці. Розглянь їх твори.

Катерина Білокур. «Сніданок»

Ірина Кравець. «Натюрморт»

Митці вдосконалюють свою майстерність в умінні реалістично передати форму, колір, матеріал (фактуру) плодів. Неймовірних успіхів досягнув у цьому італієць **Джоакіно Пассіні**. Роздивися і переконайся.

Джоакіно Пассіні. «Фрукти»

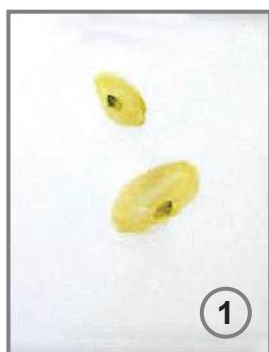

Які ще жанри живопису, крім натюрморту, тобі відомі? Чи доводилося тобі бачити твори в цьому жанрі в картинних галереях? Які враження вони справили на тебе?

Картини навіяли Артикові спогади про сонячне літо і його символ — сонях. Високий, міцний, він може бути яскраво-жовтим на початку літа і похилим та блідим у час в'янення.

Намалюй в'янучі квіти соняшника акварельними фарбами.

Роздивися намальований тобою малюнок і проаналізуй його. Чи вдалося тобі дібрати потрібних відтінків? Чи правильно розташовані квіти на аркуші? Чи вдалося тобі передати їх в'янучий стан?

Незважаючи на стрімкий прогрес і технологічні досягнення, уміння зображувати речі реалістично залишається актуальним.

15. Я люблю допомагати

Земля — наш дім, чисто має бути в нім. Пам'ятай: чисто не там, де прибирають, а там, де не сміять. На дозвіллі прочитай оповідання Василя Сухомлинського «Смітник». Чого вчить нас цей твір?

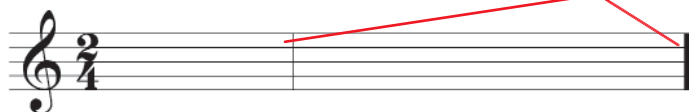
Напередодні свят в Україні зазвичай ретельно прибирали оселі та подвір'я. Які свята наближаються? Розкажи, як готуються до них у твоїй родині.

Розглянь нотний запис дитячої колядки. Який її ритм?

Ритм пов'язаний з метром. **Метр** — це рівномірна пульсація, чергування сильних і слабких долей. Відрізок музичного твору, укладений між двома сильними долями, називають **тактом**.

тактова риска

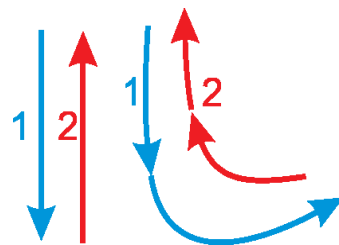
Перша доля в такті — акцентована, тобто **сильна**, інші — **слабкі**. На початку твору ставлять розмір такту, який позначають дробом. Верхня цифра означає кількість долей, нижня — тривалість кожної долі. Який розмір у нотному записі?

Спробуй подиригувати в розмірі $\frac{2}{4}$. На «раз» — рука донизу, на «два» — догори.

Гра «Креативні колядники»

Утворіть 4 групи. Перша — співає колядку, друга — проплескує ритм, третя — ногою відбиває метр, четверта — диригує.

Гра «Нота Фа».

Пригадай, де записують ноту Фа. Проспівай ноти.

«Нова радість стала» є однією з найвідоміших колядок.

Помірно

Нова радість стала

Де Христос родився, з Діви воплотився,
Як чоловік пеленами убого оповився.
Пастушки з ягнятком перед тим Дитятком
На колінця припадають, Царя-Бога вихваляють.
— Ой ти, Царю, Царю, небесний Владарю,
Даруй літа щасливії цього дому, господарю.
Даруй господарю, даруй господині,
Даруй літа щасливії нашій славній Україні.

Голосом передавай почуття, які викликає колядка.

Послухай давню
українську народну
щедрівку «Ой там, за горою»
у виконанні хору. Який на-
стрій викликала в тебе ця му-
зика? Мажорне забарвлення
і швидкий темп, поза сумні-
вом, передають емоції радості.

Колядуй та щедруй весело, передаючи радість свята.

15. Я люблю допомагати

Мир і злагода в родині буває саме там, де люди готові допомагати одне одному. У кожного з нас є свій талант, і кожен може виконувати посильну роботу.

Які домашні обов'язки виконуєш ти? Яким чином дорослі заохочують тебе допомагати вдома? Чи приємно тобі усвідомлювати, що ти робиш внесок у добробут родини?

Спільна праця дорослих і дітей завжди була невід'ємною складовою побуту українського народу. Це давало змогу опановувати нові навички та вміння, зміцнювало родинні стосунки, сприяло фізичному і духовному зростанню.

Щасливі усмішки близьких і слова подяки є найкращою винагородою!

Юрій Журка.
«Господарочка»

Прості побутові предмети можуть бути корисними для юних художників. Пригадай форми предметів і зістав їх.

Куляста
Прямокутна
Овальна
Трикутна

Нумо, поглянь господарським оком, що потребує ремонту. З чим потрібно допомогти? Поки що без цвяхів і молотка, натомість із пластиліном і стекою створи новий паркан. Підготуй пластилін зеленого і коричневого кольорів.

Опанування нових навичок завжди корисне. Працюючи зі старшими, ми отримуємо нагоду навчитися нового та потрібного.

16. Радіємо канікулам. Урок-вікторина

Утворіть 2 команди і позмагайтесь. Яка команда швидше правильно виконає завдання, та отримує бали. Наприкінці уроку визначте переможців.

1. «Відгадай загадки»

1

Люблять мене, поважають,
Та б'ють мене, коли грають.

3

Ду-ду-ду, віть-віть-віть!
Ви моє ім'я назвіть.
Не паличка, не гілочка,
Звуть мене...

2

На Різдво, на Рік Новий,
На веселі святки
Скарб несемо золотий —
Давнії ...

2. Головоломка «Склади слово»

Із розкиданих букв склади слова-музичні терміни.

Р Т Т Р М М Р Я
Л И Е Е Р Е
Д А Т М Б П Г І С Т Д Р

3. «Відгадай ребус»

4. «Знайди пару»

<i>f</i>	дуже тихо
<i>ff</i>	голосно
<i>pp</i>	дуже голосно
<i>Crescendo</i>	поступово зменшуючи силу звуку
<i>Diminuendo</i>	поступово збільшуючи силу звуку

5. «Склади духовий оркестр»

З поданих інструментів обери дерев'яні та мідні духові.

6. «Схованки»

Знайди і назви слова, у яких сховалися ноти.

місто, регістр, домовка, пиріг, крещендо, доміно, зозуля, дошка, мінус, портрет, фагот, колядка.

7. «Оживи пісню»

Проспівай фразу з пісні та передай її рухами.

Ой зима, зимонька-зима.

Затанцює, заспіває зимонька.

* * *

Його вітер не лякає, він на сонці не горить,
І над хмарами літає, далі й далі все спішить.

* * *

Через луг пролітав вітерець,
Він мандрує завжди навпростець!
Знає кожну стежину в гаю
І виспіває пісню свою!

| 2 р.

8. Прочитай прізвища композиторів та назви творів

Сен-Санс «Лебідь», Глюк «Мелодія», Шуман «Взимку».

Який з цих творів виконують на духовому інструменті?

9. «Моя презентація»

Обери пісню. Виконай її з інсценізацією, танцювальними рухами та грою на музичних інструментах.

Ось і підійшла до кінця наша музична гра. А тепер підіб'ємо підсумки і будемо знати, хто став переможцем!

16. Радіємо канікулам

Час летить, і ось прийшла пора обернутись і подивитися на свої здобутки. Радіти зимовим святкам удвічі приємніше, коли розумієш, що час навчання минув немарно. Що ж тобі вдалося запам'ятати? Перевір себе!

1. Виразжальними засобами якого виду образотворчого мистецтва є лінія, штрих, крапка і пляма? *(скульптура, живопис, графіка)*
2. Знайди серед зображень зразок макрозйомки.

3. Як називають підвищену виразність твору через яскравий прояв емоцій, почуттів тощо? *(експресія, стилізація)*

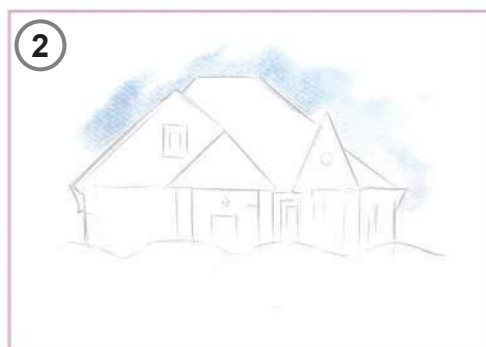
4. Яке із запропонованих зображень може бути символом чистоти в мистецтві?

5. Що може бути предметом зображення в натюрморті?

Ось уже і зима! Бери акварельні фарби, пензлики і нумо малювати засніжений будиночок!

Природа взимку особливо загадкова і приваблива! Насолоджуйся її красою і створи свої неповторні композиції!

17. Історія винаходу

Ти добре знаєш, що **музика** — це мистецтво, яке відображає навколишній світ, настрої та емоції засобами звукових образів. Аرتик пропонує тобі здійснити уявну мандрівку крізь час і простір у світ музики.

Спочатку музика повторювала ритм трудових рухів. Ще за багато тисячоліть до нашої ери люди склали перші наспіви, виготовили найпростіші музичні інструменти.

Пісня — це один із типів музики.

Пісні бувають **народними та авторськими**.

Розглянь схему і прочитай назви жанрів народних пісень.

Найдавнішою народною піснею вважають колискову. Спрогнозуй, які засоби музичної виразності використовують у колискових піснях. Створи мелодію до тексту. Заспівай. Пам'ятай про динамічні відтінки і темп колискової.

Ой ну, люлі, люлі,

Налетіли гулі та й сіли на люлі.

Стали думать і гадать,

Чим дитину годувать:

Чи сливок, чи грушок,

Чи вишневих ягідок,

А чи кашки з молочком,

Чи бублика з медочком?

А ти коти-котику

Українська народна пісня

А ти, коти-котику, сіренький животику,
Ходи-но до хати маля колисати,
А-а-а, люлі-лю.
Ходи-но до хати, будеш муркотати,
Маля засинати, маля засинати...

Який характер пісні? Як впливає така музика на тебе?

Гра «Нота Соль»

Пригадай, де записують ноту Соль. Проспівай ноти.

До жанру колискової пісні зверталося багато композиторів. Це Вольфганг Амадей Моцарт, Йоганнес Брамс, Микола Лисенко, Левко Ревуцький та інші.

Послухай «Колискову» Віктора Косенка. Для якого інструмента вона написана?

Обери вислови, властиві колисковим.

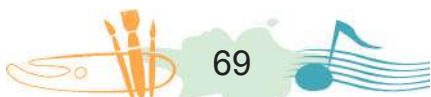
Тихенький наспів — гучний спів;
швидкий темп — повільний темп;
рівний ритм — гострий ритм;
милослушна мелодія — стрибкоподібна мелодія.

Уяви пір'їнку на долоні. Дмухни, щоб вона злетіла.

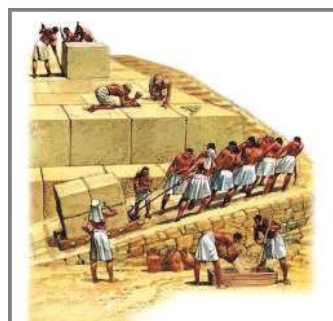
Обери тему музичного проекту на вибір.

1. Поцікався в рідних чи знайомих, які колискові вони знають. Виготови буклет або книжечку до цієї пісні.
2. За бажання, завантаж на свій ґаджет «Колискові» Моцарта та Брамса. Коли ти їх слухатимеш?

17. Історія винаходу

Іноді одна проста ідея може змінити хід історії. По колу змінюються пори року, круглі світила рухаються в нас над головами, і тому, мабуть, не дивно, що колись давно виникла ідея створити колесо. Сьогодні неможливо уявити наше життя без нього.

Навколо нас безліч предметів круглої форми!

Спробуй навести якомога більше прикладів круглих предметів.

Колесо настільки міцно ввійшло в наше життя, що виникло безліч висловів із цим словом.

Чи доводилося тобі чути ці вислови? Чи розумієш ти їхнє значення?

Розпитай у дорослих значення незнайомих висловів.

Колесо фортуни

Колесо історії

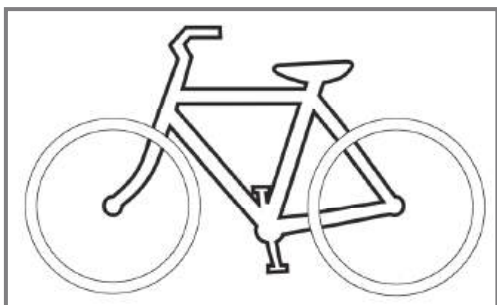
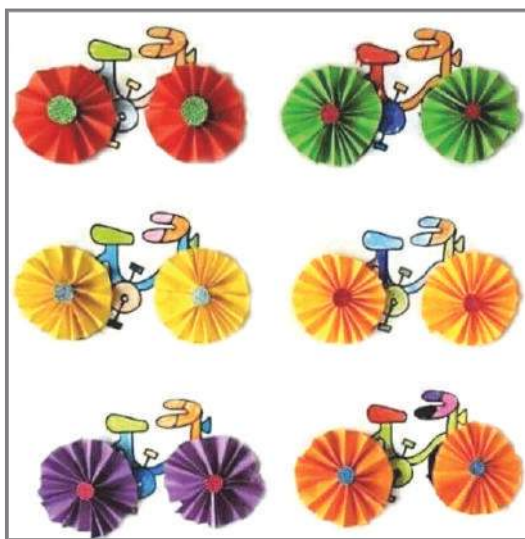
Колесо життя

Ідея колеса знайшла своє відображення й у мистецтві ілюстрації. Зображення предметів по спіралі створює відчуття руху, динамічності та масштабності.

Нам уже немає потреби винаходити велосипед, а ось зробити його за допомогою кольорового паперу ми можемо! Перемалюй зображення велосипеда без коліс на чистий аркуш паперу і розмалюй його кольоровими олівцями чи фломастерами на власний розсуд. Наклей складені зигзагом колеса у відповідні місця на аркуші та додай зверху кружечки іншого кольору.

Завдяки несподіваним ідеям творчих людей виникло безліч красивих і потрібних речей. У твоїх силах творити нове і цікаве!

18. Творчі професії

З розвитком людства змінювалась і музика. З'явилися професійні музиканти: композитори, співаки, інструменталісти, диригенти.

Серед музикантів є **солісти** (виступають поодиночі — наприклад, піаністи, скрипалі, співаки і т. д.) і ті, які беруть участь у різних формах ансамблевої гри або співу.

Типи **ансамблів** бувають різними. Найпоширеніші з них:

Дует

Тріо

Квартет

Є колективи більші — оркестри і хори, а звідси й такі музичні професії, як **артист хору** або **оркестрант**. Оркестри і хори — це великі групи музикантів і співаків.

Природно, для того, щоб гра оркестру і спів хору були злагодженими, колективам потрібні керівники — **диригенти**.

Люди яких професій зображені на малюнках?

Пригадай вивчені пісні.

Я малюю

Кращі друзі

Здрастуй, рідна школо!

Яка з пісень, на твою думку, краще прозвучить у сольному виконанні, дуєтом, хором? Заспівай на вибір.

Чи отримуєш ти радість від колективної творчості?

Заплющіть очі. Уявіть себе птахами з великими, гарними крилами. З кожним вдихом і видихом ви злітаєте дедалі вище. Потягніться і розплющіть очі. Усміхніться одне одному.

Гра «Дует, тріо, квартет»

Уяви, що клас — це хор. Іди по колу і співай пісню «Станемо до кола з друзями навколо». Коли музика зупиниться і вчитель/вчителька скаже: «Дует», знайди собі пару і продовжуй співати дуєтом. Якщо звучить команда: «Тріо», утвори групу з трьох учасників, «Квартет» — з чотирьох. Хто не встиг утворити ансамбль, вибуває з гри.

Послухай у виконанні дитячого хору Українського радіо пісню В'ячеслава Кукуби на слова Миколи Сингаївського «Лугова казка» і зверни увагу на те, яким складом хору виконується кожен куплет. Хто керує колективом? Який куплет співає соліст? Дуєт? Повний склад хору?

Пізнавай світ музики. Можливо, і твоя майбутня професія буде пов'язана з мистецтвом!

18. Творчі професії

На кожному уроці мистецтва ти пробуджуєш у собі яскравий творчий промінчик. І хоча, можливо, ще рано говорити про вибір майбутньої професії, але варто знати вже сьогодні, що здатність мислити творчо стане тобі у пригоді завжди. Попри розвиток технологій, щороку велика кількість людей обирає для себе роботу, яка дарує іншим барви, радість, нове бачення краси.

**Модельєри, візажисти, перукарі,
фотографи, дизайнери,
ювеліри, мультиплікатори,
ілюстратори, композитори,
архітектори, режисери,
флористи, організатори свят**

Подумай, кому в майбутньому знадобляться знання й уміння з мистецтва. Чи справді можна назвати ці професії творчими? Чому? Яка з них, на твою думку, могла б тебе зацікавити? Чи є в тебе знайомі або родичі з такими професіями?

Порівняй звичні тобі речі з тими, якими користувалися твої батьки, дідусі, бабусі, інші родичі та знайомі. Крім технічного вдосконалення, змінювався і дизайн цих речей. Завдяки цьому нові покоління покупців уважали цей товар привабливим.

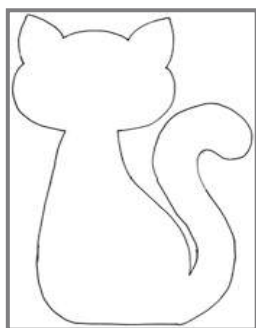

Які види **дизайну** тобі відомі? Чи доводилося тобі спостерігати зміни в дизайні побутових речей? Чи зробили ці зміни предмети більш цікавими?

Артику здається, що така листівочка має гарний вигляд і є оригінальною з точки зору дизайну.

З'єднай нижній аркуш (із наклеєними кольоровими смугами) і верхній (із вирізаним силуетом киці).

Замість смужок можна наклеїти квадратики. Така яскрава основа буде гармонійно поєднуватися з чорним тлом. Розглянь кілька цікавих варіантів цього завдання.

Яскравий дизайн речей налаштовує на позитивний настрій і викликає такі ж яскраві емоції. Твоя листівка підніме настрій усім друзям!

19. Грація і пластика

Ніхто точно не знає, що виникло раніше — пісня чи танець. Сьогодні **танець** — вид мистецтва, у якому художні образи створюють засобами пластичних рухів людського тіла. Тут важливі також міміка, жести та пантоміма. **Танцюристи та хореографи** — це поширені професії. Вони «живуть» танцем, отримують насолоду від кожного руху. А ще танець допомагає весело проводити час із друзями.

Танець — один із трьох основних типів музики.

Найдавніші танці — хороводи.
Заспівай поспівку, стеж за рухом мелодії, простукай ритм.

Весело

Гра «Хто краще»

Ведучий/ведуча під музику виконує танцювальні рухи, мімікою показує відповідні емоції. Решта «віддзеркалює» їх. Хто найкраще відтворив — стає ведучим/ведучою.

Українці люблять танцювати. Які народні танці ти знаєш?

Гопак

Музика О. Злотника; слова Л. Ямкового

5 Що б зро - бить та - ке ве - се - ле, щоб в у - сіх - у -

11 сіх о - се - лях, ді - ти ра - діс - ні бу - ли? Ну - мо,

17 ра - зом по - ча - ли. Гоп, гоп, го - па - ка, ось то - бі мо - я ру - ка.

У - зя - ли - ся всі за ру - ки, ви - ще, ви - ще за - каб - лу - ки.

2. Що б зробити таке хороше,
Щоб розвіялась пороша
І на вулиці моїй
Заспівали солов'ї?
Приспів.

3. Що б зробити таке важливе,
Щоб усі були щасливі?
Ти і я, вони і ми,
Ну, подумайте самі.
Приспів.

Заспівай пісню з танцювальними рухами.

Танці бувають таких видів:

народні

бальні

класичні

сучасні

Вальс називають «королем танців». А «королем вальсів» називали австрійського композитора *Йоганна Штрауса*. Послухай його вальс «На чарівному блакитному Дунаї» та опиши емоції від прослуханої музики.

Отримуй насолоду від танцю, адже він надихає, захоплює своєю чарівністю!

19. Грація і пластика

Люди навчилися використовувати все, що їх оточує. Митці замислилися над тим, як з навколишніх матеріалів створити щось вишукане і гарне. Можливо, саме внаслідок цього і з'явився такий вид образотворчого мистецтва, як скульптура.

Які види скульптури тобі вже відомі? Які матеріали, на твою думку, придатні для створення об'ємних фігур? Які незвичайні скульптури тобі доводилося бачити? Чому, на твою думку, більшість скульптурних творів виготовляють з металу або каменю?

Джуліано Фінеллі. «Марія Барберіні Дульолі»

Жан-Жозеф Перро. «Відчай»

Опиши свої враження від поданих зображень.

Жан-Батист Карпо. «Уголіно та його сини»

Скульптура з монументального цвинтаря в Генуї

У цьому виді мистецтва теж можна говорити про експресію. Передавання руху і пластики тіла в об'ємних зображеннях людей робить їх більш експресивними, виразними.

Саме цим нам сьогодні слід зайнятися — створити фігуру людини, яка танцює. Колір пластиліну не так важливий у цій роботі, як відтворення пропорцій і пластики тіла. З'єднавши елементи фігури, надай їй індивідуальних рис — відтвори стать, одяг, положення частин тіла в русі.

1

2

3

4

5

Створення фігурки людини є кропітким процесом, який вимагає терпіння, проте він насправді захоплює, і це робить результат особливо цінним.

20. Новаторство в мистецтві

Спочатку співаки і танцюристи відбивали руками і ногами такт. Згодом виникли найпростіші ударні, духові та струнні музичні інструменти.

Гра «Веселий ритм»

Плескання				
Простукування олівцем				

З розвитком суспільства з'явилися музичні інструменти, які входять до складу симфонічного оркестру. Пригадай їх назви.

Розташування інструментів симфонічного оркестру на сцені

А на якому музичному інструменті ти вмієш грати?

Цікавинки. Завантаж на свій гаджет дитячу навчальну гру [Kids Piano Melodies](#). У ній ти навчишся розрізняти ноти, музичні інструменти, жанри, складати мелодії і навіть зможеш зібрати оркестр із монстрів.

У кожного свій музичний інструмент

Естонська народна пісня

1. Взяв волинку наш сусід,
Грає він з дитячих літ.
Грає, грає: ті-рі-ліль,
Звуки тануть: ті-рі-ліль.

Приспів:

Ля-ля-ля, ля-ля-ля-ля...

2. Хлопчик Сауе дудку взяв,
Різні танці він заграє:
Ті-рі-лі-лі, ті-рі-ліль,
Польку, вальси і кадрили.

Приспів.

3. Чує пісню весь лужок —
Це ж бо Юку взяв ріжок.
В коло друзі всі зійшлись.
Ті-рі-ліль, — повеселись!
Приспів.

4. Хлопчик Пайсту сопілку
взяв
І на ній він трель заграє.
Сам танцює, знявши пил,
Сам же грає: ті-рі-ліль.

Приспів.

5. Лине музика жива —
Хто танцює, хто співає.
Всі ми граєм, хто на чім!
Ті-рі-лі-лі, — хто на чім!

Приспів.

Які танці, музичні інструменти згадуються? Інсценізуй та ви-
конай її з акомпанементом музичних іграшок та інструментів.

Марш — один із трьох основних типів музики.

Найпоширеніші — військові. Але, крім них, існують інші
види маршів. Вони зберігають основні ознаки — розмірений
темп, чіткий ритм, розмір $\frac{4}{4}$, бадьорий характер. Компози-
тори для відображення героїчних та урочистих подій створю-
вали маршову музику.

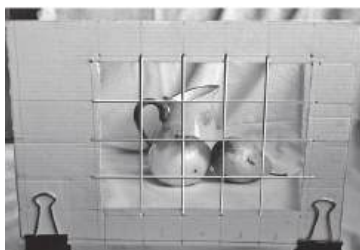
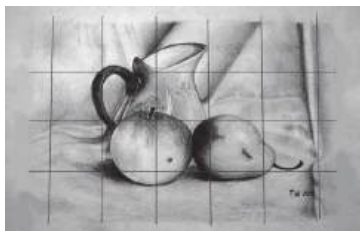
Послухай «Марш Тореадора» з опе-
ри «Кармен» французького компози-
тора **Жоржа Бізе**. Як ти вважаєш, чи передає
саме така музика мужність та рішучість лю-
дини? Чи змогла б пісенна або танцювальна
музика створити бойовий настрій?

20. Новаторство в мистецтві

Людина з багатою уявою, яка залюблена у власну справу, спроможна створювати дивовижні за своєю новизною речі. Прагнення досконалості та розвитку надає їй сили в пошуку нового.

Створена Альбрехтом Дюрером «перспективна рамка» стала справжнім

Тамара Шлапак.
«Натюрморт»

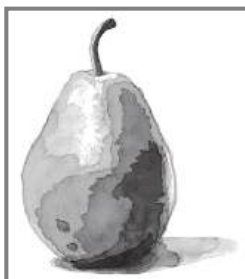
новаторством у малюванні з натури. Прямокутний отвір у картоні, який використовували для пошуку кращого варіанта зображення, він доповнив сіткою, яка розбивала зображення на квадрати. Зробивши такі ж квадрати на своєму аркуші, можна було значно легше намалювати його з натури.

Альбрехт Дюрер був справжнім майстром у реалістичному зображенні об'ємних предметів. Це можливо за умови правильного зображення тіней.

Тому сьогодні Артик хоче ознайомити тебе із **гризайлем** — живописом одним кольором. Це нагадує чорно-білу

фотографію, яка дає змогу виразно бачити всі тіні на предметах. Розглянь уважно зразки гризайлю.

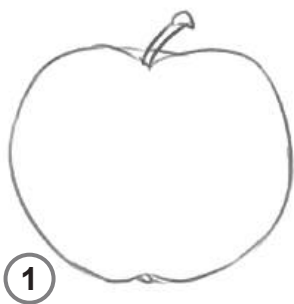
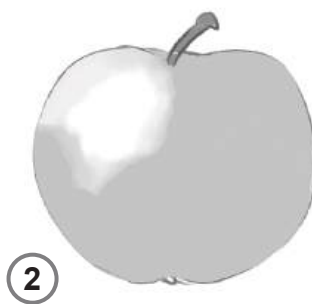

Щоб створити таку роботу, потрібно потренуватися накладати фарбу рівномірно, утворюючи плавний перехід від максимально насиченого темного до прозорого світлого тону. Спробуй виконати таку вправу: наberi на пензлик фарбу з малою кількістю води і, поступово додаючи більше води, утвори плавний перехід.

Спробуй створити зображення яблука в техніці гризайлю, тобто використовуючи один колір. Спочатку намалюй контур яблука простим олівцем на аркуші. Нанось поступово тіні згідно зі зразком.

Спостереження за розподілом тіней на предметах допоможе тобі зробити їх зображення більш реалістичними.

21. Інструменти в творчості

Розвивалося музичне мистецтво стрімко. На допомогу музикантам було створено допоміжні прилади. Ти вже знаєш, що **метроном** — це прилад, який допомагає музикантам дотримуватися певного темпу.

Камертón — невеликий пристрій, який слугує для музикантів еталоном висоти звука.

Коли вдарити по U-подібній пластині, відтворюється звук певної висоти. Камертон використовують для настроювання музичних інструментів та під час хорового співу. За еталон висоти було взято ноту «ля». Існують камертони, настроєні на інші звуки.

Гра «Нота Ля»

Пригадай, де записують ноту Ля. Проспівай ноти.

Пригадай, що таке **канон**. Ти вмієш виконувати ритмічний канон. Вправу «Годинник» теж можна виконати каноном.

Звуки об'єднуються в **музичні фрази**, між якими беремо дихання. Не набирай повітря занадто багато. Слід вчитися брати стільки повітря, скільки потрібно для тієї чи іншої фрази. **V** — знак, який показує, де краще взяти дихання. Швидко і глибоко вдихни повітря носом. Видихай повільніше.

Камертон

Норвезька народна пісня

1. Дав вірний тон наш камертон,
Підготувалися всі,
Заспіваємо канон.
Дав вірний тон наш камертон,
Починаєм з ноти «до» свій канон.

Приспів:

До-до-ля, до-до-ля,
Соль-ля-сі-сі-сі-ля-соль,
Фа-соль-ля-ля-ля-соль-фа.
До-до-ля, до-до-ля,
Соль-ля-сі-сі-сі-ля-соль,
Ля-соль-фа.

2. Іще куплет, іще куплет,
Ллються дзвінко голоси,
Не забув із нас ніхто.
Наш дружний хор, веселий хор
Почина співать канон з ноти «до».

Приспів.

Розучи пісню. Спробуй виконати приспів каноном.

Вдихни через ніс, видихни, імітуючи гру на сурмі.

Спів каноном дещо подібний до відлуння, наприклад, у горах, лісі чи в порожньому приміщенні. Російський композитор *Дмитро Кабалевський* написав п'єсу «Сурмач і луна». Послухай твір і опиши свої враження. Які засоби музичної виразності використав композитор для розкриття назви?

Тембр, динамічні відтінки, мелодія, лад

Послухай п'єсу ще раз. Зімітуй гру на сурмі, на звуки відлуння підніми руки.

Цікавинки. У наш час також поширені пристрої, де в одному корпусі є одразу камертон та метроном.

21. Інструменти в творчості

Мистецтво перебуває в безперервному розвитку. Творча енергія митців спонукає їх до постійного пошуку. І такими здобутками стають не лише нові техніки, а й інструменти, які допомагають досягнути бажаного результату. Дозволь Артику сьогодні ознайомити тебе з деякими інструментами в мистецтві.

Живописці, які працюють з олійними чи акриловими фарбами, часто застосовують **мастихін** — інструмент для змішування, видалення чи густого нанесення фарб.

Крістін Крайнок. «Дерево життя»

Рідкий барвник можна наносити на будь-яку поверхню за допомогою стиснутого повітря. У цьому допомагає спеціальний інструмент — **аерóграф**.

В арсеналі скульптора теж багато інструментів, серед яких ножі, стеки, петлі, різак, шило, свердло, дошки для різання і спеціальний станок.

Пригадай, які інструменти для різноманітної роботи тобі доводилося бачити. Які правила безпеки для роботи з ними ти знаєш?

Сьогодні ти теж зможеш удосконалити свої вміння у скульптурі. Проста на вигляд машина для перегонів вийде насправді гарною, якщо зробити все точно.

З усіх машинок, зіплених тобою та твоїми друзями, можна створити чудовий автопарк для різноманітних ігор.

Інструменти відіграють важливу роль у процесі творчості, проте ніщо не може замінити спостережливих очей і вправних рук.

22. Магія ночі

Українська народна музика теж розвивалася. Найдавнішими інструментами вважають ударні та духові.

Бубон
(решето)

Барабан (бухало)

Окарина
(зозулька)

Флейта
(кувиця)

Пізніше з'явилися кобза і бандура. Народні кобзарі оспівували героїчну історію українського народу. Великим Кобзарем називають видатного поета й художника Тараса Шевченка.

Заспівай пісню Якова Степового на слова Тараса Шевченка «Зоре моя вечірняя» в помірному темпі. Зверни увагу на ліги. Вони означають, що склад розспівується на кілька нот. Заспівай за нотним записом.

2. Розкажи, як за горою
Сонечко сідає,
Як у Дніпра веселочка
Воду позичає.

3. Як широка сокорина
Віти розпустила...
А над самою водою
Верба похилилась.

Які засоби музичної виразності використав композитор, щоби передати почуття поета?

Цю поезію Шевченко написав, перебуваючи на засланні. Усі твори цього періоду життя поета сповнені суму. Розглянь

репродукцію картини Т. Г. Шевченка «Місячна ніч на Кос- Аралі». Чи співзвучні настрої поезії та картини?

Відчуй прохолоду річки. Подихай свіжим повітрям.

У наш час кобза та бандура переживають відродження, отримують «друге» життя. Сучасні кобзарі та бандуристи — це стильні молоді музиканти, які можуть «запалити» слухача. «Шпилясті кобзарі» — український гурт із шести завзятих бандуристів — відомий у світі. Музиканти доводять, що давній інструмент може звучати сучасно та завзято.

Послухай жартівливу народну пісню «Ой, служив я в пана» у виконанні колективу і скажи, який настрій викликає в тебе така музика.

Потанцюй.

Пишайся Україною!

22. Магія ночі

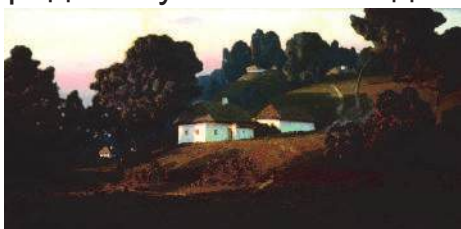
Спостерігати нічні краєвиди насправді захопливо! Міняється все навколо — обриси будівель, дерев, людей. Небо стає бездонним, глибоким, а миготіння зірок заворює.

Подібні відчуття, мабуть, переживав і геніальний український художник і поет Тарас Шевченко. Пригадай його вірш «Зоре моя вечірняя...», який тобі вже довелося читати на уроці музики.

*Зоре моя вечірняя, зійди над горою,
Поговорим тихесенько в неволі з тобою.*

Нічний пейзаж завжди був одним з улюблених мотивів для українських художників. Освітлена центральна частина композиції мимоволі притягує погляд глядача. Вечірнє небо наповнюється яскравими кольорами, а нічне виразно контрастує з блідо освітленими об'єктами на передньому і середньому планах. Роздивися твори митців.

Архип Куїнджі.
«Вечір на Україні»

Микола Луговенко.
«Тиха українська ніч...»

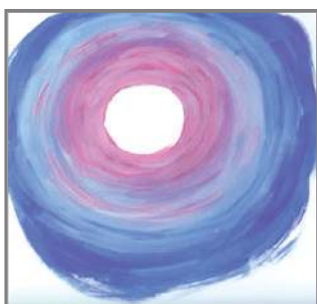
На якій з картин зображений вечір, а на якій — ніч? Що дає тобі змогу зробити такі висновки? Що ти бачиш на передньому, середньому та дальньому планах цих творів? Яку пору року зображено?

Створити нічний краєвид нам сьогодні допоможуть гуашеві фарби. Познач олівцем у центрі аркуша коло, а навколо нього широким плоским пензлем поступово нанось рожеву, блакитну, синю і чорну фарби. Кожного разу згладжуй межі між ними промитим вологим пензлем, створюючи плавний перехід. Перед продовженням роботи дай аркушу висохнути.

①

②

③

Завдяки поєднанню контрастних кольорів та особливій композиції робота вийшла виразною і цікавою. Проаналізуй створене тобою зображення.

Чи вдалося тобі зробити переходи кольорів на фоні плавними? Чи впізнаваними є силуети пташок і гілок? Наскільки акуратною є твоя робота?

④

⑤

⑥

Поетичні твори української класичної літератури є потужними джерелами для натхнення. Вивчення творчості українських художників-пейзажистів дозволить тобі поглибити власні знання та вдосконалити вміння.

23. Дизайн і соцмережі

У наш час розвиток технологій сприяв поширенню музики. Радіо, телебачення, кінофільми ввели її в кожен дім. Використання гаджетів допоможе тобі знайти нові креативні ідеї для творчості та самовираження. Використовуй комп'ютерні музичні додатки для прослуховування улюбленої музики, а також програми для гри на барабанах, гітарі, скрипці та піаніно.

Хочеш створити свій фільм? Тобі знадобиться лише відеокамера або пристрій з відеокамерою — смартфон, планшет тощо. Використовуй у своєму фільмі музику.

Гра «Космічний оркестр»

Митці у своїх творах також відображають технічні досягнення. Роботи оживають у фільмах, коміксах і щоразу вражають людей новими можливостями.

Послухай п'єсу українського композитора *Юрія Щуровського* «Похід роботів». Якими засобами музичної виразності передано ходу роботів? Зі скількох частин вона складається?

Це тричастинна форма. Перша частина однакова з третьою, а друга відрізняється характером звучання.

Ти вже знаєш, що музична форма буває одночастинною та двочастинною.

Гра «Оживи» музику»

Зімітуй ходу роботів під час повторного слухання п'єси. Чи скористаєшся ти елементами народного танцю? Чи можна під цю музику зобразити прибульців? Кого ти ще запропонуєш?

Інтернет може доповнити, полегшити та вдосконалити навчання і дозвілля. Але він не в змозі замінити ні реального спілкування, ні унікальних витворів мистецтва, ні живої пісні, ні танцю, ні книжок, а театру та музеїв — і поготів.

Кольоровий світ

Музика і слова М. Мазур

Ми візьмемо до рук кольорові фарби,
Розмалюємо світ у яскраві барви,
Сонце світить, а ми радісні й здорові:
Добрий ранок, сонечко, світ такий чудовий! | 2 р.

Дощик ллє цілий день, стукає в віконце,
Не виходить з-за хмар золотаве сонце,
Ми візьмемо до рук фарби кольорові:
Добрий вечір, дощику, світ такий чудовий! | 2 р.

Темну ніч, сірий день гарно розфарбуєм,
Заспіваєм пісень, мрію намалюєм,
В небо кульки летять різнокольорові:
Добрий день, країно, світ такий чудовий! | 2 р.

Ми візьмемо до рук кольорові фарби,
Розмалюємо світ у яскраві барви,
Сонце світить, а ми радісні й здорові:
Добрий ранок, сонечко, світ такий чудовий! | 2 р.

Який настрій дарує пісня? Відтвори характер пластиною рук.
Який музичний твір ти обереш як рінгтон для свого телефона?

23. Дизайн і соцмережі

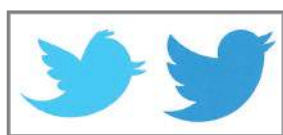

У кожного на телефоні сьогодні, мабуть, є такі зображення. Варто торкнутися пальцем — і ти вже можеш вирішити будь-яке питання. Для більшості з нас соціальні мережі сьогодні стали невід’ємною частиною життя. Вони дають змогу не лише спілкуватися, а й обмінюватися зображеннями, звуковими файлами, відео тощо. Для того щоб пошук бажаних соцмереж був якомога простішим, і було створено ці умовні позначення — логотипи, які стійко асоціюються з ними.

Чи впізнаєш ти ці логотипи? Якою із соцмереж ти користуєшся найчастіше? Який логотип тобі найбільше подобається?

Щоб підтримати інтерес до соцмережі, графічні дизайнери постійно вдосконалюють зображення на логотипах.

twitter

Telegram

В Україні виникають і розвиваються власні соцмережі, такі як HURTOM, DRUZI, SUSIDY тощо. Можливо, саме тобі буде до снаги створити нову потужну українську соціальну мережу?

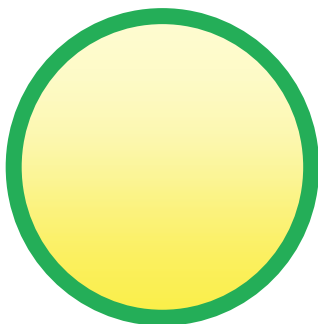

Як можна її назвати? Назва має бути короткою, викликати асоціації з чимось простим і знайомим. Вона має узгоджуватись із символом.

Які ще функції, крім обміну повідомленнями, варто додати? Чим більше можливостей пропонує мережа, тим більше прихильників у неї буде.

Яким буде логотип твоєї мережі? Ось воно — завдання для справжнього дизайнера! Обери відповідну форму — круглу, овальну, квадратну, прямокутну тощо. Найбільше майбутнім користувачам запам'ятається символ у центрі, тому обери те, що асоціюється зі спілкуванням, позитивом, дружною. Це зображення потрібно максимально стилізувати.

Презентуй свій проєкт соцмережі перед однокласниками. Складіть ТОП–10 найцікавіших ідей.

Соціальні мережі покликані зближувати людей. Використовуй їх для власного розвитку і самовдосконалення.

24. Чудеса кінематографа

Численні досягнення науки і техніки сприяли появі нового виду мистецтва — кіно. Воно виникло наприкінці XIX століття у Франції. Від самого моменту виникнення кіномистецтво було тісно пов'язане з музикою, **творчість кінорежисера — з творчістю композитора**. Кінофільми бувають:

художніми

документальними

анімаційними

У фільмі музика допомагає поглибити зміст, передати почуття. Професії **актора і режисера** стали популярними.

Іван Миколайчук, відомий український актор і режисер, надавав вагомого значення музиці, особливо фольклорній. Також він гарно співав, добре грав на інструментах.

Розучи українську народну пісню «Ішло дівча лучками», яка звучить у фільмі Івана Миколайчука «Така пізня, така тиха осінь». Який характер пісні — танцювальний чи маршовий? Добери до неї народні танцювальні рухи.

Ішло дівча лучками

Українська народна пісня

Помірно

5 І - шло дів - ча луч - ка - ми, луч - ка - ми, луч - ка - ми, луч - ка - ми.

Нес - ло фар - тух з груш - ка - ми, груш - ка - ми, груш - ка - ми, груш - ка - ми.

Здибав її парубок,
Парубок, парубок, парубок:
— Віддай, дівча, заробок,
Заробок, заробок, заробок.

Ой, дівчино, чия ти,
Чия ти, чия ти, чия ти?
Чи підеш ти гуляти,
Гуляти, гуляти, гуляти?

— Не скажу я, чия я,
Чия я, чия я, чия я.
Я дівчина не твоя,
Не твоя, не твоя, не твоя.

Обери схему для характеристики музичної форми пісні.

Гра «Нота Сі»

Пригадай, де записують ноту Сі. Проспівай ноти.

 Послухай музику українського композитора *Мирослава Скорика* до кінофільму «Високий перевал». Ця п'єса мелодійна та наспівна. Щоб підкреслити цю особливість, композитор дав їй назву «Мелодія». Чи погоджуєшся ти з думкою композитора? Коли тобі хочеться слухати цю музику?

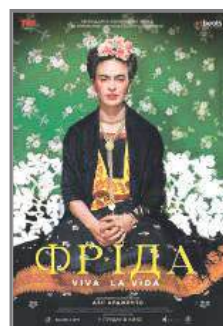

Цікавинки. Згодом цей твір отримав самостійне життя і став музичною «листівкою» України. «Мелодією» озвучують фільми про Україну.

24. Чудеса кіноматографа

Дивно було б вивчати різні види мистецтва й обминати один з наймолодших, але популярний і динамічний вид мистецтва — кіно. Воно незмінно викликає інтерес у глядачів. Серед численних стрічок є чимало таких, які присвячені художникам.

Чи доводилося тобі бачити фільми про митців? Для чого, на твою думку, знімають такі стрічки?

Сьогодні Артик мріє познайомити тебе з людиною, яка торувала шлях для українського кіно. У 1893 році український механік-винахідник **Йосиф Тимченко** розробив апарат «кінескоп», придатний для кінозйомок і демонстрації фільмів. У листопаді 1893 року в Одесі відбулася прем'єра знятих на кінескоп

фільмів — «Вершник» і «Метальник списа».

Роздивися світлини зірок перших українських фільмів.

Марія Заньковецька

Амвросій Бучма

Віра Холодна

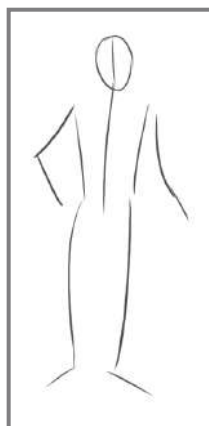
Зараз важко повірити, але 100 років тому улюблене

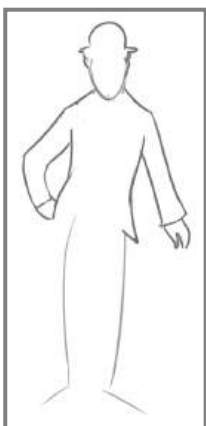
всіма нами кіно було чорно-білим. Попри це воно викликало не менше захоплення у глядачів, ніж сучасні кольорові фільми. Найвідомішим у світі актором німих фільмів був *Чарлі Чаплін* — легендарний англійський та американський кіноактор і кінорежисер першої половини ХХ століття. Він створив яскравий комічний образ.

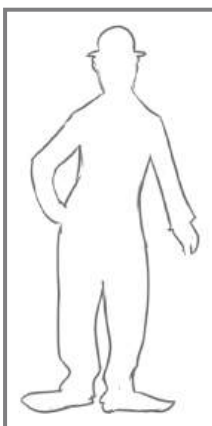
Силуетне зображення Чарлі Чапліна, яке ти сьогодні спробуєш створити, теж буде чорно-білим. Спочатку намалюй «каркас», а потім навколо нього зобрази контури капелюха, одягу та тростини. Після цього акуратно замалюй середину чорною фарбою.

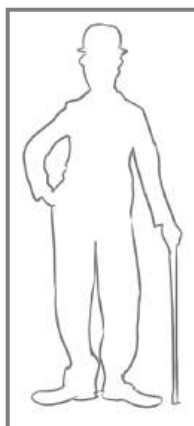
1

2

3

4

5

Створення силуетів учить виділяти в зображенні характерні риси.

25. Підбиваємо підсумки. Урок-екскурсія

Сьогодні ти вирушиш у віртуальну мандрівку в заклад музичної культури. Відгадай його назву.

ЯІНОМРАЛІФ

Філармонія — це концертна організація, що пропагує твори музичного мистецтва. У складі філармоній є постійні виконавці-солісти, музичні колективи, танцювальні ансамблі. Чи доводилося тобі бувати на концертах у філармонії? Розкажи про свої враження.

Розпочнемо з **фос**.

Гра «Мікрофон»

Приходити потрібно...

Одяг повинен бути...

Не можна...

Пригадай правила поведінки
в закладах культури.

У **концертній залі** є сцена та місця для глядачів.

Диригент готується до концерту. Музиканти налаштовують інструменти. Керівник колективу тримає в руках

Яке призначення цього пристрою?

Звучить музика Йоганна Штрауса. Скажи, яка назва твору. До якого жанру музики він належить? Які інструменти звучать?

Цікавинки. В Україні є 4 дитячі філармонії. Дізнайся, у яких містах вони розташовані.

Які групи інструментів симфонічного оркестру ти знаєш?
Розподіли зображені на малюнку інструменти за групами.

До Шевченківських днів репертуар філармонії присвячено Кобзареві та українській народній творчості.

Розглянь афішу і скажи, які народні музичні інструменти звучатимуть.

Яку пісню ілюструє малюнок? Заспівай її.

Хор виконає українські народні пісні «Ішла дівча лучками» та «А ти коти-котику, сіренький животику». Заспівай їх.

У філармонії є кілька сцен. На одній з них виступає танцювальний колектив. Які танці можуть бути в репертуарі ансамблю? Заспівай з танцювальними рухами пісню «Гопак».

Запроси своїх рідних чи друзів у філармонію.

25. Підбиваємо підсумки

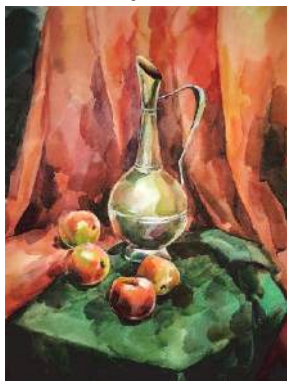
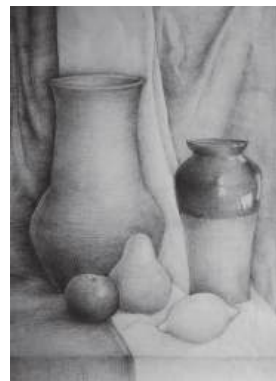
І знову настає час пригадати вивчений матеріал.
1. Як називався винайдений Йосифом Тимченком апарат для зйомки і демонстрації фільмів?

- а) стетоскоп;
- б) кінескоп;
- в) мікроскоп.

3. Наведи кілька висловів зі словом КОЛЕСО.

4. Знайди серед поданих зображень таке, що виконане в техніці гризайлю.

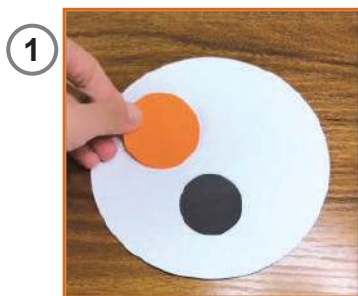
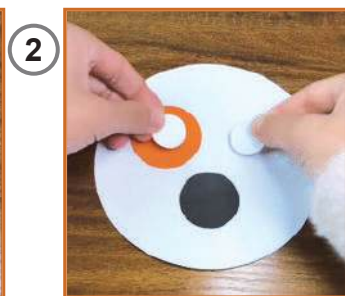
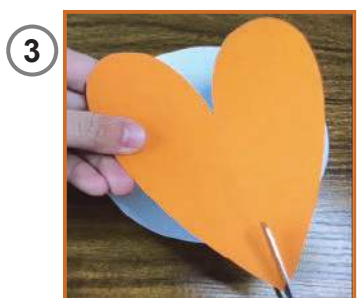
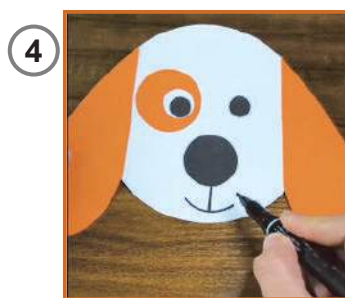
5. Як називають інструмент для змішування, нанесення та видалення фарб в олійному живописі?

6. Як називають графічний або текстовий символ, що представляє компанію, організацію, приватну особу або продукт?

7. Назви види мистецтва, у яких виконано подані зображення.

Нагородою за чудовий результат стане милий песик, виготовлений у техніці аплікації. Кілька кружечків різного розміру і кольору, наклеєних у зазначеному на вірці порядку, — і робота майже готова.

5

Завжди знаходь час пригадати вивчений матеріал — і почуватимешся на уроці впевнено!

26. Театральні таємниці

Мистецтво театру — одне з найдавніших в історії людства. Сценічний образ створюють за допомогою пластики акторів, руху, міміки, жестів.

Над виставою працюють люди різних професій: актори й акторки, режисери, драматурги та ін. Важлива також роль театрального **композитора**. З музикою також пов'язана робота **диригента, хормейстера і музикантів**. Під музику по сцені рухаються танцюристи чи артисти балету. Танці ставлять під керівництвом **балетмейстера**.

Розрізняють такі види театрів:
драматичний театр, театр опери і балету, ляльковий театр.

А вже весна

Українська народна пісня

А вже весна, а вже красна,
Із стріх вода капле. | 3 р.
Біжать струмки, біжать струмки,
Вже весною пахне. | 3 р.

Дзвенять пісні, дзвенять пісні,
Навкруги лунають. | 3 р.
Всюди весну, всюди весну
Люди зустрічають. | 3 р.

До якого виду народних пісень належить цей твір?
Який його лад?

Співаючи веснянки, дівчата та хлопці беруться за руки, утворюють коло або ключ і так рухаються під ритм пісні. Стань у коло і заспівай з інструментальним супроводом.

Згасло світло в залі. Почалась **опера**. Пригадай, як «розмовляють» артисти в оперній виставі. Ось герой співає арію.

Арія — це епізод опери, який виконує соліст.

Велику роль в опері відіграє **хор**.

Послухай фінальний хор з дитячої опери *Миколи Лисенка* «Зима і Весна». Яку народну пісню використав композитор?

Гра «Театральний етюд»

Уяви себе актором/акторкою.

Чітко вимовляй слова вірша:

*Ми ж до танців беручкі,
Разом стиснем кулачки.*

Зобрази їх: хитро, злякано, здивовано, наполегливо.

Балет — вид сценічного мистецтва, у якому зміст вистави розкривається засобами танцю, міміки і музики.

Він бере початок із народних ігор, сюжетних танців.

Знайомі з дитинства персонажі улюбленої казки — добрий лікар Айболить та злий розбійник Бармалей — ожили в балеті, створеному українським композитором *Юрієм Шевченком*. Та чи можемо ми уявити розбійника Бармалея мрійником, що доглядає за квітами і виконує всі забаганки своєї вередливої донечки Бармалюні?

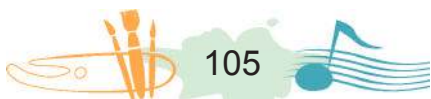
Переглянь фрагмент балету Юрія Шевченка «Бармалей та Айболить».

Яких героїв казки ти впізнаєш?

Що тебе вразило?

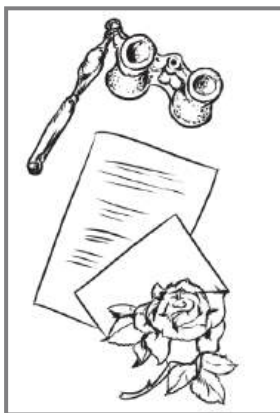
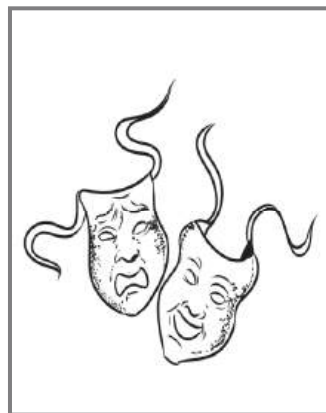

Відвідуй театри. Долучайся до театрального дива.

26. Театральні таємниці

Не дивуйся, що Артуся сьогодні так ошатно вдягнена. У неї є поважна причина — вона йде в театр. Тобі теж, мабуть, уже неодноразово пощастило відвідати театри і ти знаєш правила поведінки під час вистави. Що перше спадає тобі на думку, коли ти думаєш про театр? Що є символами цього виду мистецтва?

З давніх-давен маски використовували в театральних виставах. Актори театрів Стародавньої Греції грали в масках, які відтворювали різні почуття: горе, радість, гнів, сум тощо. Відтоді й походить символ театру — дві маски: весела — комедійна, сумна — трагедійна.

Маска — це накладка з вирізами для очей, що приховує обличчя учасника маскараду, карнавалу, вистави. Вона означає якусь таємницю. У давньоєгипетській піраміді вчені знайшли золоту маску фараона Тутанхамона, якій уже понад три тисячі років.

Чи доводилося тобі надягати маску і виконувати певну роль? Розкажи про свій досвід. Чи допомогла тобі маска доповнити образ?

Незмінне захоплення в усіх прихильників театру викликають маски персонажів знаменитого венеціанського карнавалу. Серед персонажів цього театру відомі тобі Арлекін, Коломбіна, П'єро та інші. Роздивися взірці венеціанських масок.

Надягаючи маску, ти ніби перевтілюєшся в героя. Маска, виготовлена власноруч, надасть тобі таємничості та загадковості. За бажанням оздоб її.

Створення масок є особливим мистецтвом, яке не втрачає своєї актуальності в наші дні.

Т

27. Дзвінка весна

Пісня у весняних хороводах має своє значення, а ритм і танці покращують настрій. Більшість гаївок і веснянок має веселий, оптимістичний характер. Адже всі вони проголошують перемогу весни над зимою, добра над злом.

Прийди, прийди, весно красна

Музика В. Філіпенка; слова А. Навроцького

Прийди, прийди, весно красна,
Чепури наш рідний край,
Засвіти нам сонце ясне,
З нами в гурті погуляй.

Приспів:

Принеси, весно, ти нам рясні дощі,
 рясні дощі,
 Принеси, весно, ти нам радощі, радощі.
 Хай всюди пісня луна, пісня луна, пісня луна,
 Хай нам зустрінеться дівчинонька гарна.

Прийди, весно, в наші села,
Принеси нам дивних див,
Очі синії веселок
З хуртовинами садів.

Приспів.

Чи схожа пісня з мелодіями народних веснянок? Добери з

«Танцювальної абетки» рухи і виконай пісню.

 Інтон́ація — це втілення художнього образу в музичних звуках, яке має зображальне або виражальне значення.

Виразальні інтонації передають почуття, настрої, емоції.

Які інтонації в пісні «Прийди, прийди, весно красна»?

Зображальні інтонації передають звуки та красу природи. Поряд із живописним існує і музичний пейзаж. Для підсилення враження композитори часто використовують звуконаслідування, імітацію звуків води, вітру, грому тощо.

У співі передаються характерні мовні інтонації: питальні, окличні, стверджувальні, інтонації подиву тощо. Інтонації в музиці визначають її неповторний характер.

Глибоко вдихни весняне повітря і легенько та повільно видихни його. Усміхнися сонечку.

Пробудження весняної природи від зимового сну передав *Петро Чайковський* у п'єсі «Пролісок» із циклу «Пори року». Послухай твір і словесно опиши картину природи, навіяну музикою. Який темп п'єси? Чи вловлюєш ти танцювальний характер музики? Добери слова, які найбільше відповідають характеристиці цього музичного твору:

Микола Глущенко. «Весна»

*радісна,
сумна,
лірична,
святкова,
спокійна,
схвильована,
жвава,
мелодійна,
енергійна.*

Розглянь репродукцію. Назви спільне та відмінне в зображенні весни у творах Петра Чайковського та Миколи Глущенко.

Підготуй проєкт на тему «Весна в мистецтві».

27. Дзвінка весна

Весна щедра на тепло, світло та яскраві барви. Серед митців і мисткинь, які працюють з олійними чи акриловими фарбами, є чимало таких, хто так само щедро кладе фарби на полотно. Таку техніку називають **імпасто**. Після висихання картини в стилі імпасто вирізняються чітко вираженою текстурою, фарби ніби виходять з полотна.

Роздивися фрагменти робіт художниці *Олесі Гудими*.

Успішною в цій техніці є також американська художниця *Анжела Моултон*, яка любить зображувати птахів.

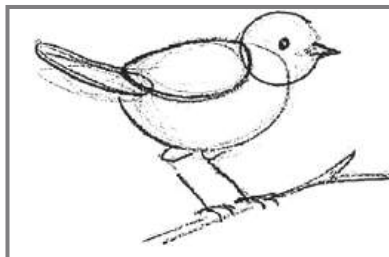
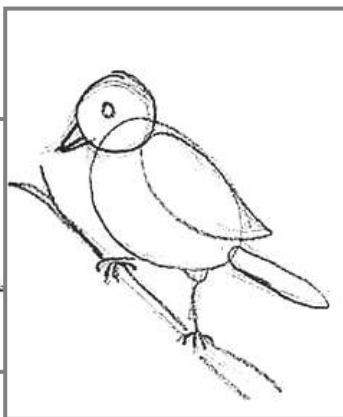
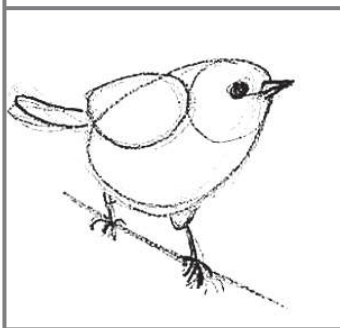

З пробудженням природи особливу насолоду приносять їхні веселі співи. Тож саме час спробувати свої сили в зображенні птахів у техніці імпастро. Найкраще використати гуашеві фарби та кілька плоских пензлів.

Познач олівцем голову, хвіст та тільце пташки.

Поступово заповнюй усю площу аркуша мазками різної товщини. Використовуй менше води. Не бійся трохи вийти за межі контурів.

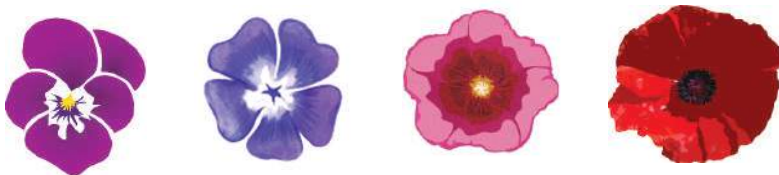
Учися робити свої роботи виразними та щедрими на кольори.

28. Новизна у мистецтві

Бажаючи різнобічно показати людські почуття та навколишній світ, композитори переходили від простих до більш складних музичних форм. Твори ставали багаточастинними.

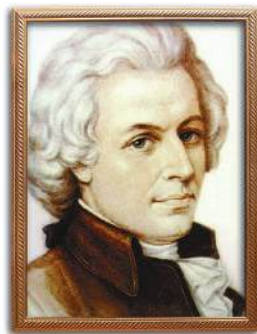

Це, насамперед, **варіації**, коли основна мелодія повторюється багато разів, але в іншому характері. Кількість повторів не обмежена, але варіацій має бути не менше двох. Тема варіацій може бути створена самим композитором, а може бути запозичена з народної музики або твору іншого автора. Цю форму можна представити схемою:

Австрійський композитор *Вольфганг Амадей Моцарт* написав варіації на тему французької народної пісні «Пастух». Цей твір виконують протягом багатьох століть музиканти на різних інструментах.

Послухай варіації *Моцарта* і скажи, як змінюється тема. Уявною паличкою передай характер музики.

Гра «Діалог з композитором»

Уяви, що твій сусід/сусідка по парті — *Вольфганг Амадей Моцарт*. Запитай, що надихнуло його на створення варіацій.

Обмінюйтеся враженнями від прослуханої музики.

Розглянь нотний запис пісні «Пастух».

Заспівай нотами з тактуванням.

Повільно

Мажорне звучання і повільний темп передають стан спокою, задоволеності.

Пастух

Французька народна пісня
Український текст Н. Забіли

Грає, грає пастушок,
кличе вівці на лужок.
Тільки небо запалає,
візьме хліба він та й грає:

«Ту-ру, ту-ру, та-ра-ра», —
чути з нашого двора.
Трави — срібні від роси,
скрізь пташині голоси.

Соловейко сів на гілку,
в руки хлопчик взяв сопілку:
«Ту-ру, ту-ру, та-ра-ра,
нам на луки вже пора!»

Виконай пісню із супроводом
на дитячих музичних інструментах та інсценізацією.

Набери якнайбільше повітря в легені і на одному диханні
прокажи скоромовкою фразу з пісні:

«Ту-ру, ту-ру, та-ра-ра,
нам на луки вже пора!»

Форма варіацій розширює творчі можливості в мистецтві.

28. Новизна у мистецтві

Скільки б ти вже не знав/знала про мистецтво, завжди можна дізнатися щось нове. Дивовижна техніка малювання на воді, яка дозволяє отримати зображення на папері чи тканині, називається **ебру**. Вона виникла багато століть тому на Сході, де використовували екстракт рослини гевеї для загущення води. Завдяки цьому фарби не опускаються на дно ємності й не змішуються. Далі треба лише покласти зверху папір або тканину.

І справді, людська уява здатна творити дива! Вона подарувала ідею робити костюми з паперу, хоча вони і не довговічні. Вона побачила у звичайному осінньому листочку матеріал для витинанки чи розпису. Вона надихнула на створення візуальних ілюзій на обличчі людини в техніці боді-арту.

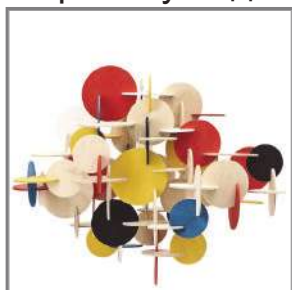
Спробуй проаналізувати, з якими труднощами могли зіткнутися митці та мисткині, які вирішили створювати такі роботи. Де може бути застосовано їхні твори? Чи траплялося тобі бачити твори в таких техніках?

Сьогодні в тебе є нагода відчутися творцем нового. Тобі, мабуть, доводилося працювати з конструктором. Ця робота приваблює саме тим, що кожного разу можна створити щось нове. Елементи для власного конструктора ти можеш вирізати ножицями з цупкого паперу чи картону. Обери одну із запропонованих форм, виріж достатню кількість елементів і зроби відповідні надрізи.

Можна починати конструювання. За бажанням розмалюй свої елементи. Намагайся привести конструкцію до якоїсь впізнаваної форми. Запропонуй однокласникам назвати, на що вона схожа.

Можливо, твої перші кроки в конструюванні здаються тобі невпевненими, проте саме вони розвивають твою уяву та вміння.

29. У барвах Великодня

Танцями та піснями наповнене все життя українців. Вони співали в будень і у свята, у радісну та в лиху годину.

Пісням властиві різноманітні **інтонації**. Часто трапляються **інтонації заклику, прохання, жалю тощо**.

Інтонація запитання передається висхідною мелодією.

Інтонація відповіді — низхідною мелодією.

Незабаром усі християни святкуватимуть Великдень.

Це одне з найрадісніших свят, адже воно символізує початок нового життя. А що ти знаєш про традиції та звичаї святкування Великодня? Артику цікаво, як святкують у твоїй родині.

«Розігрійте» свої голосочки, заспівавши народну веснянку. Чітко вимовляйте слова, стежте за рухом мелодії.

«Подольночка» — це гаївка, весняна пісня-гра. Виконай її в русі.

Помірно

Послухай пісню «Писанка».

Писанка

Музика Т. Димань, слова Н. Завальської

Ясного дня з неба сонечко гріє,
Все на землі його сяйву радіє.
Дощик пройшов — і усе оживає,
Так і з душею людини буває.

Приспів:

Розкажи нам, писанко, розкажи,
Гарні візеруночки покажи,
Розмалюєм писанку ми, як спів,
Щоб не переводився славний рід.

Писанки різні на світі бувають.
Писанки свято весни прикрашають.
Хай пам'ятають дорослі й малі:
Писанки — символ життя на землі.

Приспів.

Заспівай, зосередься на інтонаційному та ритмічному розспівуванні складів. Виконай пісню з рухами.

Уяви, що на твоїй долоньці пір'їнка.

Подмухай на неї, тихенько вдихни та видихни.

Переглянь український мультфільм «Грицеві писанки» і скажи, як музика передає зміст казки.

Поряд із писанками неодмінними атрибутами Великодня є церковний дзвін, який радісно сповіщає про велике свято. Який настрій дарує звучання великодніх дзвонів?

Послухай, як українська композиторка **Богдана Фільц** фортепіанним звучанням передала церковний передзвін у п'єсі «Дзвони» з циклу «Київський триптих». У якому регістрі звучать великі дзвони?

Заспівай пісню «Писанка» родичам, коли даруватимеш їм крашанки та писанки на Великдень.

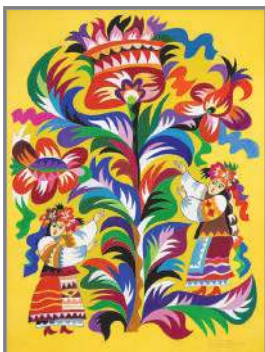
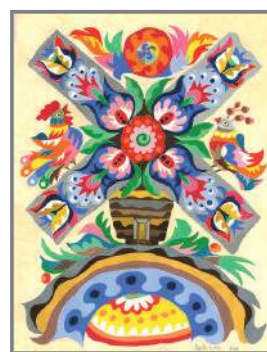

29. У барвах Великодня

Наближається світле свято Воскресіння Христового, до якого завжди готуються і яке асоціюється з оновленням, з перемогою добра над злом, вірою у спасіння. Люди прибирають житло, приводять усе до ладу, а природа навколо тішить довгоочікуваним теплом і весняними квітами. Найяскравіше цю красу передають твори майстрів народного розпису. Крім відомої тобі Петриківки, є й інші осередки народної культури. Роздивися зразки цих розписів.

Менш відомим, але надзвичайно самобутнім та колоритним є розпис, який, за назвою села **Самчики** Старокостянтинівського району Хмельницької області, де він виник і тривалий час активно розвивався, назвали **самчиківським**. Неможливо відірвати погляд від цієї живої пишної краси, якій притаманні зубчасті елементи.

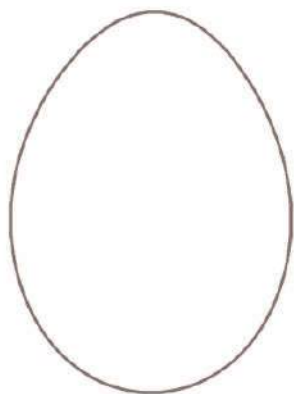
Віктор Раковський. «Самчиківський розпис»

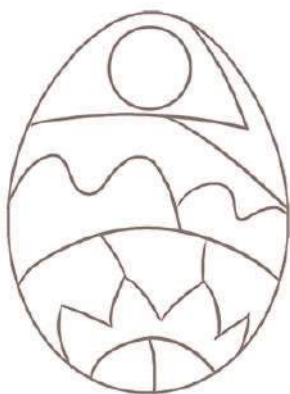
Чим, на твою думку, самчиківський розпис відрізняється від інших? Що тобі нагадують ці зображення?

Червоний, синій, зелений, жовтий — ось головні кольори, що лежать в основі цього розпису.

Ти зможеш створити святковий настрій для всієї родини, якщо розмалюєш яскравими барвами великоднє яєчко в техніці самчиківського розпису. По центру аркуша намалюй контур майбутньої писанки. Кількома округлими діагональними лініями розділи зображення на кілька секторів. Кожен з них оздоб зубчастими або округлими елементами. Розмалюй насиченими яскравими кольорами згідно із взірцем. За бажанням додай текст.

1

2

3

Нехай самобутнє народне мистецтво приносить яскраві та радісні барви у твоє життя.

30. Вчимося в інших

Музика не має кордонів. Мелодії народних пісень різних країн переспівують і змінюють. Польську народну пісню «Зозуля» переклали різними мовами й із задоволенням співають люди різних національностей.

Заспівай, передаючи рухами особливості характеру пісні.

Пожвавлено

По-друж-ки у га - ю пі-сень-ку спі - ва - ють,
а зо - зу - ля си - ва їм до - по - ма - га - є.
Ку - ку! Ку - ку! Ля-ля-ля! Ля-ля-ля! О - ді - рі - ді,
о - ді - рі - ді - ді - на, о - ді - рі - ді - ді - на, у - ха!

Зозуля

Польська народна пісня

Подружки у гаю
Пісеньку співають,
А зозуля сива
Їм допомагає.
Ку-ку! Ку-ку!
Ля-ля-ля! Ля-ля-ля!
О-ді-рі-ді, о-ді-рі-ді-ді-на,
О-ді-рі-ді-ді-на, у-ха!
Чуєш, гра сопілка
Весело та дзвінко?
Тільки-но заграє —
Йде луна по гаю. Ку-ку! ...

Пісні переливи
З вітром відлітають,
А про що ті співи —
Те зозуля знає.
Ку-ку! ...
Як закінчим пісню,
Другу заспіваєм,
Весело мазурку
Вихром закружляєм.
Ку-ку! ...

Назву якого танцю згадано?

Польща подарувала світовій культурі такі танці:

Полонéz — це урочистий танець, написаний у розмірі $\frac{3}{4}$ з чітким ритмом. Зазвичай, його виконують на початку балу, підкреслюючи урочистий характер свята.

Мазурка — ритмічний парний танець, написаний у розмірі $\frac{3}{4}$ з чітким ритмом.

Краков'як — парний танець, написаний у розмірі $\frac{2}{4}$, із трьома прилогами в кінці кожної фрази.

Ці народні танці популярні в усьому світі. Танцюристи в неповторних, яскравих костюмах викликають захоплення у глядачів.

А ти знаєш, який полонез найбільш відомий та популярний не лише в Польщі, а й в інших країнах? Познайомимося з «Полонезом» *Міхаїла Огіньського*. Сам автор назвав його «Прощання з Батьківщиною». Послухай «Полонез» і скажи, які інтонації передав композитор у музиці.

Краса рідного краю та народні наспіви надихають митців.

30. Вчимося в інших

За час існування людей на землі ними було створено стільки цікавих мистецьких творів і технік їх виконання, що можна щодня опановувати нові і нові. Винайдений у Китаї папір здавна використовували для створення фігурок тварин і людей. Ця унікальна техніка отримала назву **оригамі**.

Чи доводилося тобі працювати в цій техніці? Яких правил, на твою думку, слід дотримуватися, коли складаєш фігурки в цій техніці?

Зображення, які ти бачиш, демонструють особливу техніку «мокрого» оригамі. Для цього застосовують папір, виготовлений із додаванням водорозчинного клею. Це дає змогу зробити фігурки еластичнішими і водночас міцнішими.

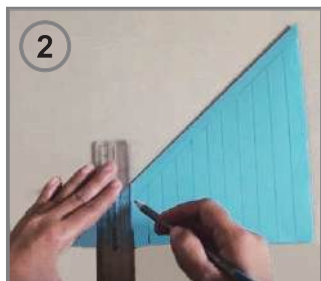

Класичне оригамі виготовляють з аркуша квадратної форми без використання ножиць.

Артику, як і тобі, уже хочеться попрацювати з папером — цим зручним у роботі матеріалом. Проте для створення рибки тобі сьогодні все ж таки знадобляться ножиці.

Візьми аркуш кольорового паперу. Зігни його по діагоналі та зафіксуй згин. Відріж зайве, отримай квадрат. Уздовж лінії згину проведи лінію на відстані одного сантиметра. Уздовж іншого краю намалюй ряд паралельних ліній на відстані 1 см і зроби надрізи за цими позначками до позначеної раніше лінії.

Переверни аркуш і поступово, по черзі приклеюй кінчики смужок до центрального кута між ними. Маленький прямокутник, що залишився в кінці, стане хвостом, а з широкого краю «тіла» риби наклеї кругле око з білого паперу. Домалюй чорним фломастером зіницю.

Дивовижно, якими вправними можуть бути пальці людини! У своїх творах кожен митець залишає часточку душі.

31. Українці в світі

Музичні традиції України сягають прадавніх часів. Нині українська музика звучить на Батьківщині та далеко за її межами. Вона й далі розвивається в народній та професійній традиціях. Ось п'ятірка відомих митців-українців, які прославили Україну у світі.

Микола Леонтович — український композитор, родом з Вінниччини, «Щедрик» у його обробці на Різдво співає весь світ.

Семен Гулак-Артемівський — автор першої української комічної опери «Запорожець за Дунаєм». Цю оперу і сьогодні ставлять на сценах світових оперних театрів.

Соломія Крушельницька — українська оперна співачка, родом з Тернопільщини. Після концертів часто знайомила публіку з українськими піснями.

Сергій Лифар — артист балету, родом з Київщини. Балетом почав займатися з 17 років. Його називали «богом танцю».

Володимир Горовиць — всесвітньовідомий піаніст, родом з Києва. Ще в 5 років сів за фортепіано.

Тривалий час пісню «Їхав козак за Дунай», яку називають пісенним символом України, вважали народною. Пізніше стало відомо, що це український романс, який написав козак, поет Семен Климівський. Упродовж трьох століть від моменту народження лунає наспів континентами, тому цей твір називають «піснею Всесвіту».

Їхав козак за Дунай

Їхав козак за Дунай, Сказав: «Дівчино, прощай!»

Ти, конику вороненький, неси та гуляй.

— Постій, постій, козаче! Твоя дівчина плаче.

Як ти мене покидаєш — тільки подумай!

Білих ручок не ламай, карих очей не стирай,

Мене з війни зо славою к собі очитай!

— Не хочу я нічого, тільки тебе одного.

Ти будь здоров, мій миленький,

А все пропадай!

— Не хочу я нічого,

Тільки тебе одного.

Ти будь здоров, мій миленький,

А все пропадай!

Свиснув козак на коня:

— Зоставайся, молода.

Я приїду, як не згину через три года!

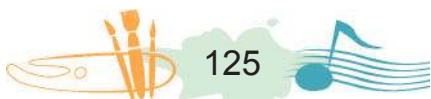
Чи однакові музичні інтонації у словах козака та дівчини?

Яка музична форма пісні? Заспівайте «у ролях».

Людвігу ван Бетховену подобались українські мелодії та пісні. Вони звучать у багатьох його творах. В обробці німецького композитора пісня «Їхав козак за Дунай» зазвучала в супроводі фортепіано, скрипки й віолончелі. Послухай варіації і скажи, скільки разів звучить основна тема. Чи подобаються тобі перетворення, які відбулися з піснею?

**Пишайся Україною, її талановитими людьми
та чудовими музичними традиціями!**

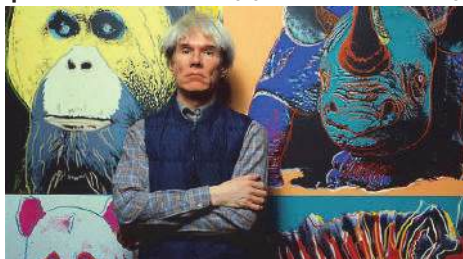

31. Українці в світі

Ми пишаємося нашою державою, її історія і багата культура дають нам чимало приводів для гордості.

Варто згадати сьогодні художників, які прославили Україну у світі. Серед них — американець українського походження *Енді Воргол* — *Андрій Варгола*, король поп-арту, який зробив прості речі навколо мистецтвом; а також український імпресіоніст *Олександр Мурашко*, засновник Української академії мистецтва.

Андрій Варгола

Олександр Мурашко

Французи пишаються творами української художниці Марії Башкірцевої, а Михайло Дмитренко пропагував українське сакральне мистецтво в Америці та Канаді.

Марія Башкірцева. «У художній студії Жульєна»

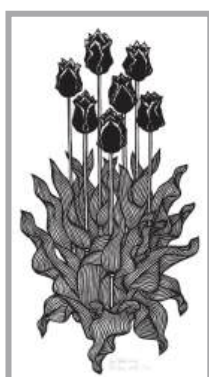
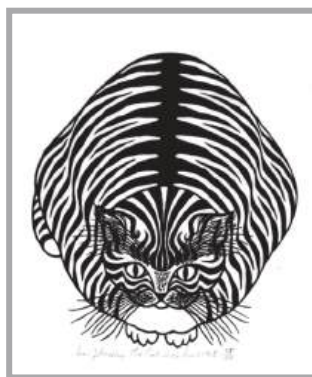

*Михайло Дмитренко.
«Грай, моя бандуро»*

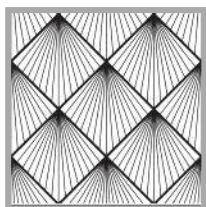
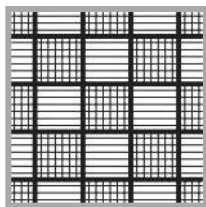
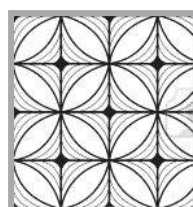

Звернися по допомогу до рідних чи вчителів та знайди інформацію про видатних митців твого краю, які прославляли українську культуру за кордоном. Чому, на твою думку, потрібно вивчати творчість цих людей?

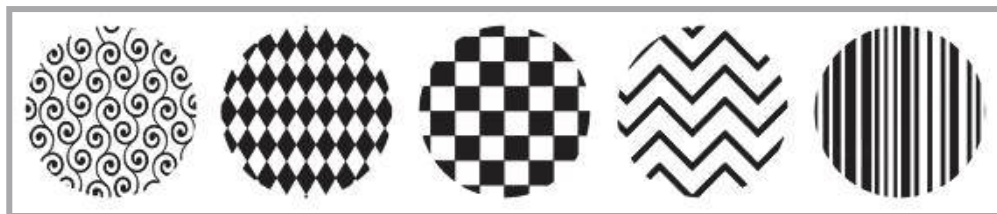
Визнаним на весь світ майстром графічних творів є українець *Яків Гніздовський*. Розглянь його роботи.

Удосконалити твої навички у графіці тобі допоможе також виконання наступної вправи. Розділи аркуш паперу на довільну кількість однакових квадратів. За допомогою гелевої ручки або фломастера заповни ці квадрати однаковими лінійними елементами і отримай цікаве геометричне полотно.

Заповнювати можна будь-яку форму. Головне в такій роботі — максимальна чіткість і акуратність. У процесі виконання ти побачиш, що варіантів для оформлення є безліч.

Працелюбність і терпіння в мистецтві винагороджуються видатними досягненнями.

32. Незвичайний погляд на мистецтво

У нашій країні проживають гуцули — етнографічна група українців із неповторною цікавою культурою. Ніде в Україні не зустрінеш такого дивовижного переплетіння легенд і таємниць, як у Карпатах! Гра на дримбі, сопілці, трембіті захоплює своєю особливою музичністю.

Дрімба — це найменший старовинний гуцульський музичний інструмент. Він має вигляд невеликої металевої підкови з вигнутою пластинкою посередині. Дримбу можна завжди мати із собою, носити в кишені. Послухай, як звучить музика, виконана на дримбі.

Ой заграйте, дударики

Музика А. Філіпенка; слова В. Панченка

Ой заграйте, дударики,
На дудках кленових,
Бо приємно танцювати
В кептариках нових.

Ой заграйте, дударики,
А я заспіваю.
Хай злітає наша пісня
Над Карпатським краєм.

Чи вдалося композитору передати мелодику карпатського краю? Їй властива особлива ритмічна будова мелодії. Виконай з народними танцювальними рухами.

Цікавими та неповторними є танці в традиційних костюмах Карпат і Закарпаття. **Коломийка** зародилась як танцювальна пісня. Згодом вона перетворилася на масовий танець. Коломийки танцюють у швидкому темпі, використовуючи присідання, притупи та кружляння.

Аркан — це чоловічий танець, де хлопці утворюють коло. Ведучий подає команду: «До кола! Аркан!» Танець починають боковим кроком з присядками, притупами в повільному темпі. Продовжують у жвавому темпі, поступово прискорюючись. Переглянь фрагмент танцю «Аркан».

Коломийка

Аркан

Народні мелодії Карпат використовує багато композиторів у своїх творах. Український композитор *Георгій Майборода* змалював картини природи та сцени народних свят у «Гуцульській рапсодії». У творі звучить пісня «Верховино, світку ти наш», спочатку лірично, а потім — гордо. Послухай фрагмент рапсодії і скажи, які картини «намалювала» музика тобі.

Рапсодія — це інструментальний твір, вид музичної фантазії на народні теми.

Побувай у Карпатах — ти неодмінно почуєш музику лісів та мелодії гірських річок.

32. Незвичайний погляд на мистецтво

Кожен художник прагне створити щось незабутнє, щось нове і незвичне. І хоча нові ідеї не завжди знаходять розуміння і підтримку, найцікавіші з них перетворюються на тренд, на новий модний стиль. Чи не цікаво уявити собі обличчя людини як набір геометричних елементів? Саме це вирішив зробити *Пабло Пікассо*.

Пабло Пікассо.
«Дві дівчини, що читають»

Цей сміливий експеримент знайшов багато прихильників. Є серед них і сучасний аргентинський художник-ілюстратор *Пабло Лобато*, який створює яскраві портрети співаків, політиків та акторів. Попри те, що вони виконані в «кубічній» манері, ці твори є впізнаваними і точно передають індивідуальні риси персонажів.

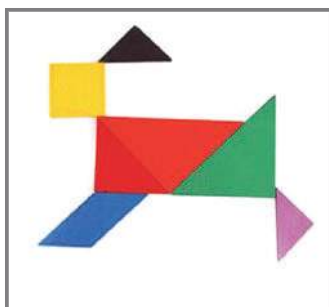

Пабло Лобато. «Капітан
Джек Горбонець»

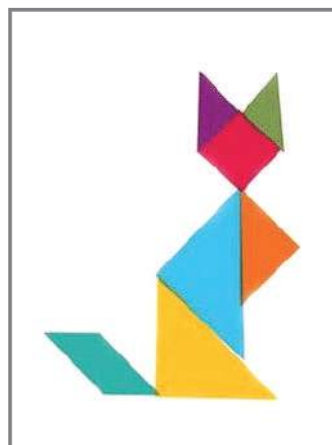
Пабло Лобато. «Елвіс Преслі»

Знайомі тобі з дитинства кубики є дієвим засобом розвитку твоєї уяви і дизайнерських здібностей. Ти вже знаєш, що перед тим, як зображувати щось, потрібно уважно проаналізувати його форму. Але і тут можна бути трішки сміливішим — тіло тварини не обов'язково має бути круглим чи овальним. Роздивися варіанти зображень тварин у «кубічній» манері. Назви геометричні фігури, які ти бачиш.

Чи вдалося тобі відразу встановити, яку тварину зображено? На які типові риси зробив акцент автор цих малюнків?

Виклади з вирізаних геометричних фігур упізнаване зображення. За потреби внеси зміни у форму чи розмір. Наклей фігури на чистий аркуш паперу.

Твої дитячі ігри можуть бути початком нових досягнень!

33. У променях сонця

Українські народні символи — це те, що найбільше любить і шанує наш народ. Вони здавна уособлюють красу України, засвідчують любов до рідної землі. Наша українська мова мелодійна та неповторна тому, що вона помережена калиною, барвінком і вишневим цвітом.

*У віночку нашім різнобарвні квіти —
Символ України і дарунок літа.
Тож усім на нього подивитись любо:
Гілочку зелену узяли у дуба,
Квіточку любистку, щоб усіх любили,
У барвінку листя, аби довго жили.
Чорнобривців квіти, щоб чорніли брови,
Кетяги калини — для краси й любові.*

Придумай мелодію до вірша, заспівай.

Барвінкова країна

Музика і слова А. Салогуба

Ми зростаємо щасливі на своїй землі,
Нам країни красивіше в світі не знайти,
Ранок сонячний дарує новий день,
Заспіваємо країні ми пісень!

Приспів:

Барвінкова країна, рідна серцю Україна,
Барвами яскравими вкрилася земля!
Це верба і калина, рідна батьківська хатина,
Гори, ріки і просторі золоті поля!

Є про осінь у нас пісня, та, на жаль, сумна,
Заспіваємо колядки, як прийде зима.
В коло станемо співати «Йде весна!»,
Влітку пісні залунають про жнива.

Приспів.

Які рухи можна придумати до пісні? Спробуй відтворити їх.

Гра «Вгадай свій танець»

Уяви, що ти виконуєш народний танець. Раптом музика зупиняється і потрібно «застигнути» на місці. Хто продовжує або зупиняється передчасно, той вибуває з гри.

Двочастинну куплетну форму (заспів і приспів) часто використовують композитори для написання інструментальних творів. Форма **р́ондо** (італійською *rondo* означає *коло*) — це багаточастинна композиція, у якій головна тема повторюється не менше трьох разів, чергуючись із контрастними епізодами. Таку музичну форму можна означити схемою А – В – А – С – А:

Український композитор *Костянтин Мясков* написав «Українське рондо». Для твору він використав мелодії народних пісень і танців. Послухай «Українське рондо» у виконанні домри та фортепіано. Полічи, скільки разів звучить у ньому основна тема. Що тобі хочеться робити під таку музику? Під час повторного слухання плескай у долоні, коли чуєш основну тему.

Домра — давній струнно-щипковий народний інструмент, який має 3 або 4 струни. Звук видобувають щипком пальців. Звучання нагадує дзюрчання струмка. Сьогодні домра — заново відкритий для музикантів інструмент із величезними можливостями.

**Відчиняй двері у світ прекрасного,
вивчай та збагачуй нашу національну культуру!**

33. У променях сонця

Природа була і залишається невичерпним джерелом натхнення для всіх творчих людей. Вона не перестає дивувати розмаїттям форм і кольорів. Та особливе захоплення викликають квіти! Подивись, яких найвигадливіших форм вони бувають.

Довершені форми квітів, їхня ніжність і швидкоплинність краси роблять їх постійними гостями на полотнах митців.

Олег Буйко. «Тюльпани»

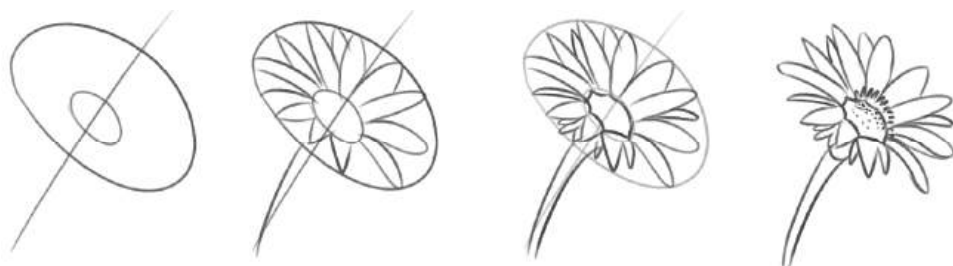
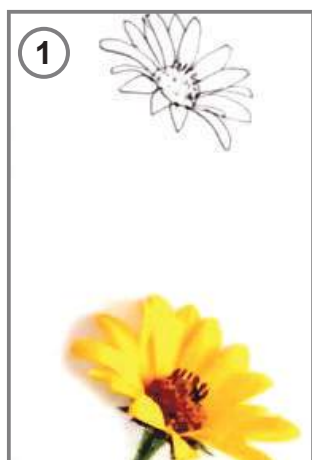
Любов Поворозник. «Півонії»

Роздивися уважно натюрморти з квітами. Загалом колір тюльпанів рожевий. Для відтворення об'єму автор використав різні відтінки цього кольору, а завдяки яскравим білим білкам поверхня пелюсток здається блискучою. Для того щоб півонії мали вигляд білих, авторка створила темне тло. Але в зображеннях самих квітів ти також знайдеш відтінки жовтого, рожевого і фіолетового кольорів.

Малювання квітів є справжнім задоволенням, тож не варто собі в ньому відмовляти. Роздивися форму квітки. Ось як правильно намалювати її олівцем.

Природа є чудовим учителем — вона і вчить, і надихає.

34. Архітектура — це застигла музика

Краса навколишнього світу, настроїв та почуття знаходять відображення у творах мистецтва. Усі види мистецтва пов'язані між собою. А що спільного в музики та архітектури?

Твір композитора, витвір архітектора є неповторними. Музичні мелодії такі ж різноманітні, як і лінії споруд. Вислів «архітектура — це застигла музика» став крилатим. А ще усі архітектурні споруди і музичні твори мають певну форму. Пригадай.

Одночастинна — це прості твори, пісні без приспіву.

Двочастинна — це твори з двома різними темами, пісні з приспівом.

Тричастинна — це твори, у яких третя частина повторює першу, а друга має зовсім інший характер.

Рондо — це твори, у яких головна тема повторюється не менше трьох разів, чергуючись із протилежними їй за характером музики мелодіями.

Варіації — твори, у яких основна мелодія повторюється багато разів, але в іншому характері.

Цікавинки. У Празі є будинок, що «танцює» — споруда, яка своїм виглядом нагадує танцюриста й танцюристку.

Гра «Упізнай ритм»

На дошці записано та пронумеровано кілька ритмічних малюнків. Хтось із учнів проплескує один з них, а всі інші впізнають, під яким номером вибраний малюнок.

1	2	3	4
	П П	П П П П	П П П

Барви рідної землі

Музика О. Злотника; слова О. Вратарьова

Ми веселі маляри, що ранкової пори
Розмалюєм рідну землю у святкові кольори.
Наші барви чарівні — наче іскри запальні,
Кожна барва — наче пісня української землі.

Приспів:

Райдуга-веселка, нам допомагай,
Кольори веселі дітям роздавай.
Буде небо синє, ниви золоті,
Буде в Україні радісно завжди.
Буде сонячний розмай, і Карпати, і Дунай,
Зелен гай, і чисте поле, і далекий небокрай.
Наші барви чарівні — наче іскри запальні,
Кожна барва — наче пісня української землі.

Приспів.

Добери танцювальні рухи та виконай пісню.

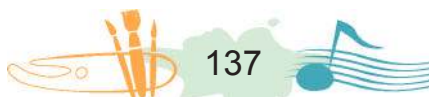
Існує чудовий музичний твір, який виконують протягом 200 років, але його автор досі невідомий. У ньому використано мелодії українських народних танців і пісень для створення симфонії. Музичне полотно так і називають «Симфонія невідомого автора». Твір має чотири частини.

Симфонія — великий твір для оркестру

Послухай фінал, найяскравішу частину, під назвою «Козачок». Відтвори ударами в долоні рухи ритму музичного фрагмента.

Насолоджуйся шедеврами мистецтва!

34. Архітектура — це застигла музика

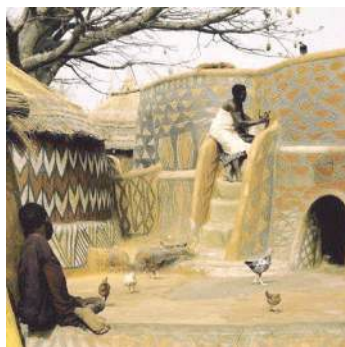
Будинки в різних куточках світу неповторні. Їхні розміри, форма, використані матеріали залежать від клімату і культурних традицій народу.

Архітектура як вид мистецтва завжди посідала особливе місце в житті людей, тому саме незвичайні архітектурні споруди є родзинками людських поселень.

Жителі невеличкого селища Т'єбель у Буркіна-Фасо в Африці розписують глиняні будиночки власноруч традиційними фарбами. Народом Африки притаманна яскрава оригінальна естетика.

Які незвичайні будинки доводилося бачити тобі?

Прагнення до краси є споконвічним для нашого народу. Який ошатний і святковий вигляд мають хати наших бабусь і дідусів, розписані вручну! Скільки в них добра і тепла! Рослинні мотиви на побіленій стіні утворюють казкове мереживо.

За допомогою пластиліну та стеків теж можна створити казковий будиночок.

Спочатку зліпи основу задуманої форми. Потім накладай деталі згідно задуму. Крім основних елементів — вікон і дверей, подбай про особливі цікавинки — те, що зробить твій будиночок справді оригінальним. У пригоді можуть стати намистини, дрібні камінці тощо. У кінці порівняй результат із задумом. Створи невеличке містечко.

У такому серйозному виді мистецтва, як архітектура, завжди є місце для уяви і фантазії.

35. Літо на порозі. Урок-звіт

Закінчується навчальний рік. Артик і Артуся сподіваються, що тобі вдалася мандрівка країною мистецтва. Потрібно підсумувати знання та вміння, здобуті тобою у третьому класі.

1. Утворить 3 групи. Проплескайте ритмічні малюнки, а потім відтворіть їх на зображених музичних інструментах.

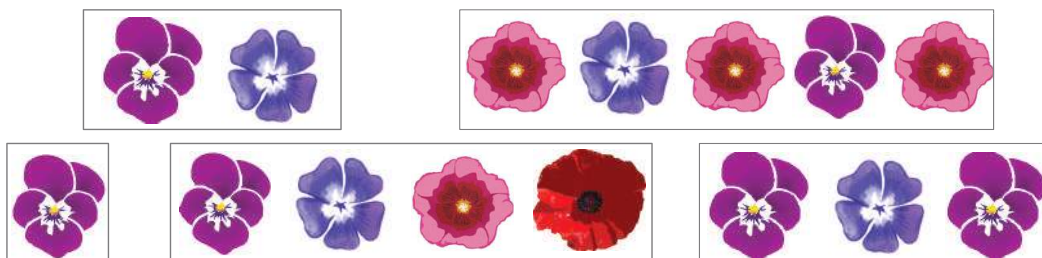
	
	
	

2. Назвіть та проспівайте записані ноти з тактуванням. Кому вдалося найкраще виконати завдання? Над чим варто ще попрацювати?

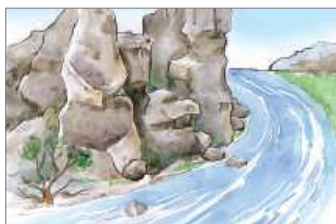
Заспівайте каноном.

3. Назви музичні форми.

4. На малюнках зображено рух води, який можна порівняти з темпом музики. Як ти гадаєш, до якого малюнка слід

дібрати музику в швидкому темпі, до якого — у повільному, а до якого — у помірному?

5. Розглянь малюнки до пісень. Пригадай їхні назви. Заспівай пісні з інсценізацією.

6. Назви музичні інструменти за групами:

Струнні:	віолончель, ...
Духові:	флейта, ...
Ударні:	бубон, ...

7. Які з перелічених творів можна назвати «музичними пейзажами»: П. Чайковський «Пролісок», Р. Шуман «Взимку», Людвіг ван Бетховен «Елізі», Р. Шуман «Перша втрата»?

8. Пригадай та заспівай українські народні пісні, вивчені у третьому класі: «Вийшли в поле косарі», «Нова радість стала», «Ішло дівча лучками», «А вже весна».

Виконай з інсценізацією.

9. Закінчи речення.

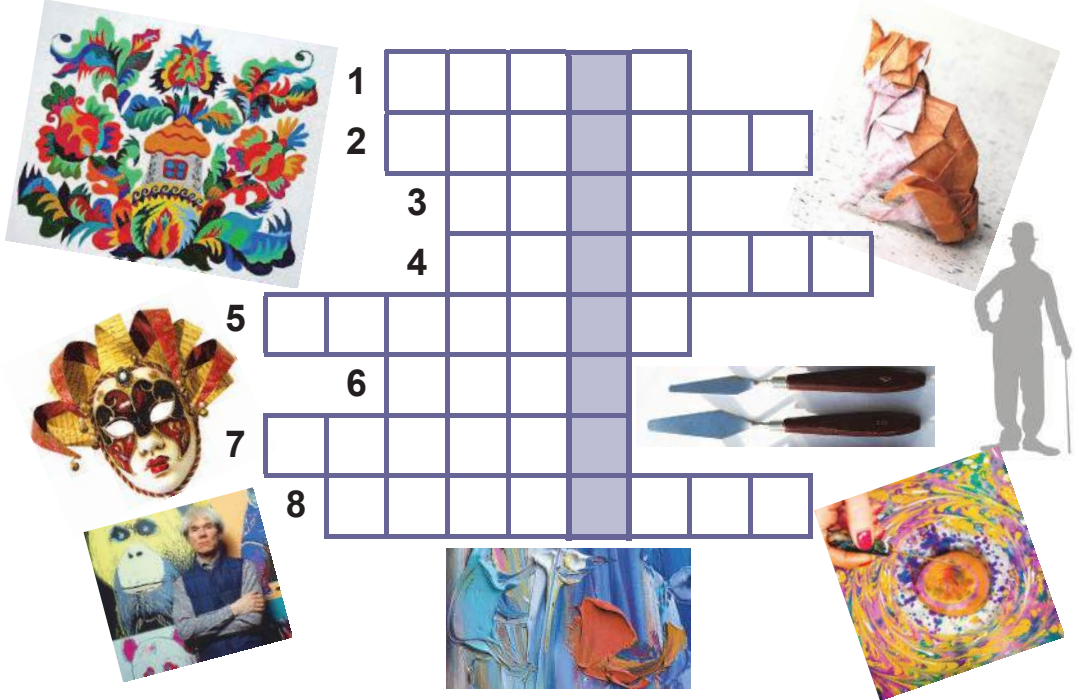
На уроках мені подобається...

Найбільше запам'яталось...

Я отримую насолоду від...

35. Літо на порозі

Ти радісно усміхаєшся, і твоє серце сповнене приємних очікувань, адже на порозі — літні канікули. Скільки красивих і незвичайних речей було створено тобою! Скільки нового вдалося дізнатися! Перемалуй і розгадай кросворд.

1. Накладка на обличчя з вирізом для очей, що приховує обличчя учасника вистави чи маскараду.

2. Техніка густого пастозного нанесення олійних чи акрилових фарб.

3. Вид мистецтва, у якому прославилися Чарлі Чаплін, Віра Холодна, Амвросій Бучма та інші.

4. Техніка складання фігур з паперу.

5. Село, у якому виник самчиківський розпис.

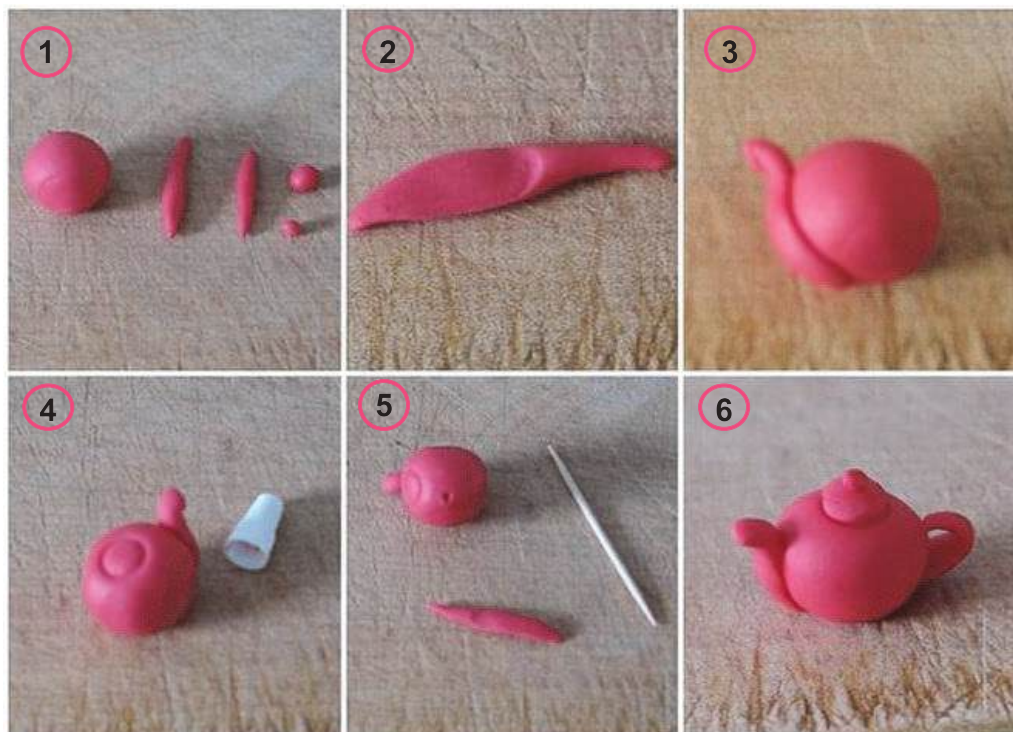
6. Техніка створення зображення на воді.

7. Знаменитий творець поп-арту — Енді ...

8. Інструмент для змішування, нанесення та видалення фарби.

Пора відсвяткувати! Кілька уявних ковтків уявного чаю з реального чайничка піднімуть настрій!

Ти вмієш помічати красу навколо себе, цікавишся мистецькими новинками, застосовуєш отримані знання на практиці. Ти знаєш, що мистецтво оточує нас повсякчас, і саме воно робить життя яскравим і цікавим. Артик вірить, що серед розмаїття цікавих літніх справ ти неодмінно знайдеш час для творчості. Наповнюй його пошуком і творенням прекрасного.

Мої емоції та почуття

радісний
грайливий

піднесений
жартівливий

веселий

тривожний
занепокоєний

збуджений
поривчастий

схвицьований

сумний
стриманий

жалібний
врівноважений

спокійний

непривітний
стурбований

розгніваний
безсердечний

сердитий

сміливий
відважний

мужній
рішучий

батьорий

казковий
ліричний

мрійливий
таємничий

загадковий

Нотний додаток

Здрастуй, рідна школо!

Музика А. Олєйнікової; слова Н. Іванової

$\text{♩} = 90$

Лі - то швид-ко від-бу - я - ло, на - че й не бу - ло, жов - те лис - тя
за-круж-ля - ло за мо - їм вік-ном. Ско-ро в не-бі за-кур-ли-чуть си - ві жу-рав -
лі і по-кли-че нас дзві-но - чок на шкіль - ний по-ріг. Зраст-вуй,
шко-ло, рід - на шко-ло, ти че - ка - ла нас. Зраст-вуй,
шко-ло, рід - на шко-ло, ми йде - мо у клас.

Треба мріяти завжди

Музика О. Янушкевич; слова Н. Погребняк

Хай на ву - ли - ці мо - роз чи до-щі, тре - ба, щоб теп - ло бу -
ло у ду-ші. І то - ді в по-хму-рі дні, сі-рі дні ми спі-ва - є-мо піс -
ні. Тре-ба мрі - я - ти завж-ди в час у - да - чі, в час бі - ди, тре-ба
мрі - я - ти завж-ди, тре - ба мрі - я - ти завж - ди.

Дощик

Музика і слова Н. Май

Знов на дво - рі до - щик на - кра - па - є, і чо - мусь так
сум - но ста - ло всім. Я ве - се - лу піс - ню за - спі - ва - ю,
мо - же, пе - ре - ста - не пла - кать він. Я сво - ї до - лонь - ки
про - стяг - ну до не - ба, по - гой - да - ю хмар - ки го - лу - бі. Со - неч - ко хай
ся - є, а до - шу не тре - ба. Чу - єш ме - не, до - щик - ку, я ка - жу то - бі.

Я малюю

Музика і слова З. Красуляк

Я ма - лю - ю си - не не - бо, річ - ку і вер - бу,
я ма - лю - ю рід - ну зем - лю, на я - кій жи - ву. На - ма - лю - ю
рід - не міс - то, се - ло і по - ля, щоб та - ко - ю У - кра - ї - на
завж - ди в нас бу - ла. Бу - деш ти ве - се - ло - ю, врод - ли - во -
ю, вит - ка - на із сон - ця і теп - ла. На - ма - лю - ю
я те - бе щас - ли - во - ю, щоб завж - ди та - ко - ю ти бу - ла.

Курчатка

Музика Г. Гусейнлі; слова Т. Муталлібова

Весело, легко

Ціп, ціп, мо - ї кур - чат - ка. Ціп, ціп, ціп, мо - ї ма - лят - ка.

Ви пух - нас - тень - кі клу - боч - ки, ви май - бут - ні мо - ї квоч - ки.

Тут в тра - ві гус - тій при - віль - но по - гу - ля - ти мож - на віль - но.

Ой, мо - ї ви кур - чат - ка, ой, мо - ї ви ма - лят - ка. Ой, мо - ї

ви кур - чат - ка, ой, мо - ї ви ма - лят - ка. Ви пух - нас - тень - кі клу - боч - ки!

Прийди, прийди, весно красна

Музика В. Філіпенка; слова А. Навроцького

Жваво

При - йди, при - йди, вес - но крас - на,
За - сві - ти нам сон - це яс - не,

че - пу - ри наш рід - ний край.
з на - ми в гур - ті по - гу //ляй

Там, та - ба - да - ба, там, та - ба - да - ба, там, та - ба - да - ба, та - ба - да.

При - не - си, вес - но, нам ряс - ні до - щі, ряс - ні до - щі.
Хай всю - ди піс - ня лу - на, піс - ня лу - на, піс - ня лу - на.

При - не - си, вес - но, нам ра - до - щі, ра - до - щі.
Хай нам зу - стрі - неть - ся дів - чи - нень - ка //гар - на.

У кожного свій музичний інструмент

Рухливо

Естонська народна пісня

Взяв во-лин - ку наш су-сід, гра-є він зди - тя-чих літ;
гра - є, гра - є: ті - рі - ліль, зву - ки та - нуть: ті - рі - ліль.
Ля - ля - ля, ля - ля - ля - ля, ля - ля - ля, ля - ля - ля - ля,
ля - ля - ля, ля - ля - ля - ля, ля - ля - ля, ля - ля - ля.

Камертон

Повжавлено

Норвезька народна пісня

Дав вір-ний тон наш ка - мер - тон, під-го - то - ви - ли - ся всі, за - спі -
ва - є - мо ка - нон. Дав вір-ний тон наш ка - мер - тон, по - чи - на - єм з но - ти "до" свій ка -
нон. До - до - ля, до - до - ля, соль-ля - сі - сі - сі - ля - соль, фа - соль -
ля - ля - ля - соль - фа. До - до - ля, до - до - ля, соль-ля - сі - сі - сі - ля - соль, ля - соль - фа.

А вже весна

Жваво

Українська народна пісня

А вже вес-на, а вже крас-на, із стріх во - да кап - ле,
із стріх во - да кап - ле, із стріх во - да кап - ле,
із стріх во - да кап - ле, із стріх во - да кап - ле.

Кольоровий світ

Музика і слова М. Мазур

Ми візь-ме - мо до рук ко-льо-ро-ві фар-би, роз-ма-лю -
є - мо світ у яс-кра-ві бар-ви. Сон-це сві-тить, а ми
ра-діс-ні, здо-ро-ві: Доб-рий ра-нок, со-неч-ко, світ та-кий чу -
до-вий. Доб-рий ра-нок, со-неч-ко, світ та-кий чу - до-вий.

Барвінкова країна

Музика і слова А. Салогуба

Ми зрос-та-є - мо щас-ли-ві на сво-їй зем-лі,
нам кра-ї-ни кра-си-ві-ше в сві-ті не знай-ти, ра-нок со-неч-
ний да-ру-є но-вий день, за-спі-ва-є - мо кра-ї-ні
ми пі-сень. Бар-він-ко-ва кра-ї-на, рід-на сер-цю Ук-ра-
ї-на. Бар-ва-ми яс-кра-ви-ми вкри-ла-ся зем-
ля! Це вер-ба і ка-ли-на, рід-на бать-ківсь-ка ха-
ти-на, го-ри, рі-ки і прос-то-рі зо-ло-ті по-ля.

Паперовий літачок

Музика і слова М. Назарця

Помірно

1. Ми зро-би-ли на у-ро - ці па-пе-ро-вий лі-та-чок, за-пус-
ти-ли йо-го в не - бо, щоб діс - тав він до зі-рок. Йо-го
ві-тер не ля-ка - є, він на сон-ці не го-рить, і над
хма-ра-ми лі-та - є, да-лі й да-лі все спі-шить. Лі - та -
чок, лі - та - чок па - пе - ро - вий, про - ле -
тів бі - ля на - шо - ї шко - ли. Весь в ма -
люн - ках різ - но - ко - льо-ро - вих, лі - та -
чок, лі - та - чок па - пе - ро - вий.

Писанка

Музика Т. Диман; слова Н. Завальської

Яс - но - го дня з не-ба со - неч-ко грі - є, все на зем-лі йо-го
сй - ву ра - ді - є. До - щик про-йшов і у - се о - жи - ва - є,
так і з ду-ше - ю лю - ди - ни бу-ва - є. Роз - ка - жи нам, пи - сан - ко,

Їхав козак за Дунай

Vocals

Ї - хав ко-зак за Ду-най, ска-зав: «Дів-чи - но, про-щай!»
Ти, ко - ни - ку во - ро - нень - кий, не - си та гу - пляй!
«По - стій, по - стій, ко - за - че, тво - я дів - чи - на пла - че,
як ти ме - не по - ки - да - єш, тіль - ки по - ду - май!»

Барви рідної землі

Музика О. Злотника; слова О. Вратарьова

Allegretto

Ми ве-се-лі ма-ля-ри, що ран-ко-во-ї по-ри роз-ма-лю-єм рід-ну зем-лю
у свят-ко-ві ко-льо-ри. На-ші бар-ви ча-рів-ні, на-ші іс-кри за-паль-ні.
Кож-на бар-ва, на-че піс-ня у-кра-їнсь-ко-ї зем-лі. Рай-ду-га-ве-сел-ка, нам до-
по-ма-гай, ко-льо-ри ве-се-лі ді-тям роз-да-вай. Бу-де не-бо си-не, ни-
ви зо-ло-ті. Бу-де в У-ра-ї-ні ра-дість на-зав-жди.

Навчальне видання

КІЗІЛОВА Галина Олександрівна

ШУЛЬКО Ольга Андріївна

Мистецтво

**Підручник інтегрованого курсу для 3 класу
закладів загальної середньої освіти**

(відповідно до Типової освітньої програми
розробленої під керівництвом Р. Б. Шияна)

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено.

Головний редактор Іван Білах

Редактор Ігор Миколів

Комп'ютерне верстання Інни Малявської, Мар'яни Тераз

Художник Любомир Бейгер

Підписано до друку 25.05.2020 р. Формат 70х100 1/16.
Умовно-друк. арк. 12,312. Обл.-вид. арк. 7,10. Наклад 12333 прим.

ТзОВ «Видавництво Астон» 46006, м. Тернопіль, вул. Гайова, 8
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи ТР №28 від 09. 06. 2005 р.
www.aston.te.ua, E-mail: tovaston@gmail.com

Віддруковано ТОВ «ПЕТ» згідно з наданим оригінал-макетом
Св. ДК № 6847 від 19.07.2019 р.
61024, м. Харків, ву. Максиміліанівська, 17
номер замовлення 20-05-2102

Танцювальна абетка!

«Стрічки» – поперемінні пластичні рухи правою і лівою руками вгору-вниз, перед собою

«Крила» – плавні махові рухи руками, розведеними в сторони

«Вітерець» – перехресні рухи рук над головою

«Хвиля» – плавний рух уверх і вниз однією рукою

«Дзвони» – активне плескання в долоні, піднявши руки над головою
«Тарілки» – ковзне плескання

«Пружинки» – згинання ніг у колінах

«Дрібушечки» – притупи обома ногами по чергово

«Притуп» – тупання то однією, то другою ногою

«Дзвіночки» – мілкі плескання прямими пальцями

«М'ячики» – великий чи малий відскок від підлоги

Крок польки – легкий біг

«Кружляння парами» – повороти, тримаючись за руки

«Ворітця» – з'єднані руки в парі, підняті вгору

«Підскоки» – підстрибування обома ногами по чергово

«Боковий галоп» – підскоки в парі, рухаючись убік

«Млиночок» – кружляння в парі; руки, зігнуті у ліктях, з'єднані